

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 34 ★ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1980 ★ ΤΕΒΕΤ 5741

עִשָּׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ כְּנָעַן חֲפֹצְתִי נָאִם ה'

«... ὁ ποιῶν ἔλεος, κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς ταῦτα εὐαρεστοῦμαι, λέγει Κύριος», (Ἱερμ. 9:23).

ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ: ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Η ΣΥΜΠΝΟΙΑ, ή φιλανθρωπία, ή φιλαλληλία κλπ. είναι ἀρετές πού ἀνεβάζουν ψυχικά τόν ἄνθρωπο, μιά καί μέ αὐτές βγαίνουμε ἔξω ἀπό τόν ἑαυτό μας: ἀσχολούμεθα καί βοηθάμε τό διπλανό μας, τούς ἄλλους. Γινόμαστε πραγματικά παιδιά τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μέ τέτοιες πράξεις Αὐτόν μιμούμεθα καί τά δικά Του προστάγματα ἀκολουθοῦμε.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ σημασία καί περιεχόμενο ἀποκτοῦν αὐτές οἱ ἀρετές γιά τίς μειονότητες. Οἱ διάφορες μειονότητες (θρησκευτικές, ἔθνικές, φυλετικές κλπ) αἰσθάνονται περισσότερο ἔντονη τήν ἀνάγκη νά δείξουν παρόμοια αἰσθήματα στό δικό τους κύκλο, ἀλλά καί πρὸς τούς ἔξω ἀπὸ αὐτόν.

Η ΑΝΑΓΚΗ αὐτή, γιά τίς μειονότητες, δέν προέρχεται μόνο ἀπὸ τήν ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς « Ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ἰσχύς ». Προέρχεται καί ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἐσωτερικές παρορμήσεις κι ἀπὸ τίς συνθηκές ἀντιμετώπισης τοῦ περιβάλλοντος. Ὅποιος ἔχει βρεθῇ γιά μακρό χρονικό διάστημα μόνος σέ ξένη γῆ, μπορεῖ νά ἀντιληφθῇ τά ὅσα λέμε.

Η ΙΣΧΥΣ πού φέρνει ἡ ἔνωση εἶναι, ἀναμφισβήτητα, ἓνας ἀξιόλογος (κι ἀξιόμαχος) ἐξωτερικός παράγων. Οἱ ἀρετές, ὅμως, πού ἐξετάζουμε ὁδηγοῦν σέ κάτι ἀνώτερο: στήν ἐσωτερική, τήν ψυχική γαλήνη καί κραταίωσι. Ἀποτελοῦν ἓνα τρόπο ζωῆς.

ΕΜΕΙΣ οἱ Ἑβραῖοι, πού ἀποτελοῦμε μιά τόσο ἄγρια συκοφαντηθεῖσα καί διωχθεῖσα θρησκευτική μειονότητα, ἐμεῖς, τά εὐκόλα καί πρόχειο θύματα τοῦ κάθε -ισμοῦ πού φάνηκε στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἐμεῖς μπορούμε νά καταλάβουμε τή σημασία καί τή βαρύτητα αὐτῶν τῶν ἀρετῶν. Καί μέ τή στάσι μας καί τή ζωή μας ὀφείλουμε νά βοηθάμε στήν ἐπικράτησί τους. Μέσα κι ἔξω ἀπὸ τήν κοινότητά μας. Σέ ὅλες τίς ἐκφράσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Στό Δευτερονόμιο (15, 10 – 11) διαβάσαμε:

«Νά δώσης στὸν ἐνδεῆ ἀδελφό σου γενναιόδωρα, κι ὅταν τοῦ δίνεις κάτι, μὴ λυπᾶσαι, γιατί γιὰ τοῦτο τὸ πράγμα θά σ' εὐλογῇ ὁ Κύριος ὁ Θεός σου σέ κάθε ἐργασία σου καί σέ κάθε ἐγχείρημά σου. Γιατί ποτέ δὲν θά λείψῃ ὁ φτωχὸς ἀπὸ τῆ γῆ. Γιὰ τοῦτο, Ἐγὼ σέ προστάζω ν' ἀνοίξης πλούσια τὸ χέρι σου στὸν φτωχὸ καί ἐνδεῆ ἀδελφὸ σου».

Οἱ θεῖες αὐτές προσταγές ἐφαρμόσθησαν καί ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀνά τοὺς αἰῶνες, καί ἀνηγάγησαν σέ πραγματικὴν ἐπιστήμην πού ὀνομάζομε σήμερα «Φιλανθρωπία». Στὴ φιλανθρωπία πού,

προκειμένου γιὰ τοὺς Ἑβραίους ἐπονομάζομεν «ἐβραϊκὴν ἀλληλεγγύη», ὀφείλει ὁ ἐβραϊκὸς λαὸς τὴν θαυμαστὴν ἐπιβίωσή του, παρὰ τὸν σκληρὸ καί συνε-

χῆ κατατρεγμὸν του, τοὺς ἀκαταπαύστους διωγμούς καί τίς συχνές θανατώσεις ὁλοκλήρων ἐβραϊκῶν πληθυσμῶν σέ διάφορες χῶρες.

Οἱ χιλιετίες διωγμοὶ ἐδημιούργησαν στὸν Ἑβραῖο μιὰν εἰδικὴν ψυχολογία. Τὸν ἔκαμαν κάπως μοιρολάτρην κι ἔδωσαν στὴ ραββινικὴ διδασκαλία ἓνα χρῶμα στωϊκῆς φιλοσοφίας.

Μιά μὴ Ἑβραία μάνα, νανουρίζουσα τὸ παιδί της, πιστεύει ὅτι τοῦτο θά μεγαλώσῃ, ὅτι θά εἶναι τὸ καμάρι της κι ὅτι θά τὸ ἔχῃ στήριγμα στὰ γεράματά της. Μιά Ἑβραία μάνα, ὅμως, νανουρίζοντας τὸ παιδί της, ἔχει μέσα της μιὰν ἀμφιβολία, μιὰν ἀνησυχία: Θά προλάβῃ ἄρα γε νά μεγαλώσῃ τὸ παιδί της; Κι ἂν προλάβῃ νά μεγαλώσῃ θά ζήσῃ αὐτὴ γιὰ νά τὸ καμαρώνῃ; Γιατί σέ κάθε γενιά σηκώνεται ἓνας σφαγέας, πότε οὗτος λέγεται Τορκουεμάδας, πότε Πετλιούρα, πότε Μπαχάλοβιτς καί πότε λέγεται Χίτλερ, καί διοργανώνει σφαγὲς Ἑβραίων σέ κλίμακα πού ἡ ἀνθρώπινη φαντασία ἀδυνατεῖ ν' ἀγκαλιάσῃ. Ἐν ὀνόματι ἐνὸς ἀρχηγοῦ ἢ μιᾶς ἄρρωστης ἰδεολογίας, ἐκδίδονται ἐγκληματικές διαταγές καί τὸ ἐβραϊκὸν αἷμα ρέει ποταμῶδες, καί μαζί μὲ τὸ αἷμα, ἀπλώνεται τὸ πένθος κι ἡ δυστυχία. Ὅρφανὰ, ἄστεγοι, ἀπροστάτευτοι ὑπάρξεις ζητοῦν βοήθεια. Ποιὸς θά μεριμνήσῃ γι' αὐτούς; Ἡ ἀνθρώπινη καί ἰδιαίτερα ἡ ἐβραϊκὴ ἀλληλεγγύη, ἡ ἐλεημοσύνη κι ἡ φιλανθρωπία.

Ἐλεημοσύνη καί φιλανθρωπία

Ἐλεημοσύνη εἶναι ἡ βοήθεια πού παρέχεται στὸν ἀναξιοπαθόντα γιὰ ν' ἀνακουφισθῇ προσωρινά. Φιλανθρωπία εἶναι ἡ βοήθεια πού ἔχει σκοπὸ νά δώσῃ τὴ δυνατότητα στὸν βοηθούμενο νά ὀρθοποδήσῃ καί νά ἐξασφαλίσῃ πιά τὸ ψωμί του μὲ δικά του μέσα, μὲ τὰ προσόντα του.

Ἡ ἀκριβὴς τοποθέτησις τῶν δύο αὐτῶν ἐννοιῶν κι ὅσα σχετικὰ μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία, καθοδηγοῦν στὶς πράξεις τοὺς ὅσους ἐπιδίδονται στὴν ἀνακούφισις τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας.

■ Δὲν ὑπάρχει στὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα ἡ λέξις «ἐλεημοσύνη». Ὑπάρχει ἡ λέξις «τσεδεκά» πού σημαίνει «δικαιοσύνη». Ἐκεῖνος πού ἔχει τὸ περιττόν, ἔχει ὑποχρέωσις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων νά κάνῃ «δικαιοσύνη» ἀπέναντι τοῦ στερουμένου τοῦ ἀπαραίτητου. Μ' ἄλλα λόγια, ὁ καθένας μας ἔχομεν τὸ καθήκον, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, νά ἐνδιαφερώμεθα ἐμπρακτὰ καί ἀποτελεσματικὰ γιὰ τὴν

ΜΠΑΡΟΥΧ ΣΙΜΠΗ:

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ

Κοινωνιολογική καί
Θρησκευτική ἀνάλυση

ἐξασφάλισις τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Κάτι τέτοιο ἐκφράζει ὁ ποιητής Ἀχ. Παράσχος στοὺς στίχους του:

«Ὅποιος τὰ πλούτη του σκορπᾷ

Ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς τὰ κλέβει».

Συναντοῦμεν τὸν πρῶτον κώδικα τῆς ἐλεημοσύνης στὸ Δευτερονόμιον. Ἡ ἐφαρμογὴ του ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους ὑπῆρξεν ἀκόμα καί στὴν ἀρχαιότητα ἀποτελεσματικὴ. Ἐχομεν περὶ τούτου τὴ μαρτυρία τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει σέ μιάν πρὸς τὸν Ἀρχιερέα Θεόδωρον ἐπιστολὴν του, ὅτι «οὐδεὶς Ἰουδαῖος ἐπαιτεῖ». Ὁ Κώδιξ αὐτὸς ἀναπτύχθηκε καί ἐξελίχθηκε σύμφωνα μὲ τίς ἀνάγκες τῆς ἐβραϊκῆς ζωῆς, κι ὁ μέγας Μαΐμονιδης, ζήσας τὸν 12ον αἰῶνα, τὸν συνοψίζει ὡς ἑξῆς, ὡς πρὸς τὴ σειρά τοῦ πιὸ θεαρέστου τρόπου ἐλεημοσύνης:

- 1) Ὁ καλῦτερος τρόπος ἐλεημοσύνης συνίσταται στὴ χορήγησις στὸν φτωχὸ τῶν μέσων γιὰ νά ἐργάζεται.
- 2) Κατόπιν ἔρχεται ὁ τρόπος πού οὔτε ὁ ἐλεῶν νά γνωρίζῃ ποιὸν ἐλεεῖ, οὔτε ὁ ἐλεούμενος νά γνωρίζῃ ποιὸς τὸν ἐλεεῖ.

Τὸ Κοινωνικὸ Συστήρι ἀπόρων μαθητῶν «Ματανὸτ Λαεβγιονίμ» Θεσσαλονίκῃ, ἀρχές 20ου αἰῶνος.

- 3 "Όποιος έλεει μυστικά, ρίχνοντας π.χ. τό βοήθημά του απ' τό παράθυρο στην κατοικία του φτωχού.
 4 "Όποιος δίνει χωρίς νά ξερή σέ ποιόν δίνει, ενώ ο λαμβάνων γνωρίζει τόν ευεργέτην του.
 5 "Όποιος δίνει πρίν του ζητηθή ή βοήθειά του.
 6 "Όποιος δίνει όταν ζητείται ή βοήθειά του.
 7 "Όποιος δέν δίνει άρκετά, άλλ' όμως δίνει μ' εύχαρίστηση.
 8 "Όποιος δίνει χωρίς εύχαρίστηση.

Κατά τό Ταλμούδ, ή σειρά προτεραιότητας στην έλεημοσύνη είναι ή εξής: Ή γυναίκα περιθάλλεται πρίν από τόν άνδρα, ο μορφωμένος κι ο σπουδαστής πρίν από τόν άγράμματο. Εϊδική πρόνοια λαμβάνεται από τό Ταλμούδ γιά τούς σπουδαστές. Άπαγορεύεται σ' ένα σπουδαστή νά εγκατασταθή σέ πόλη όπου δέν υπάρχει ταμείον περιθάλλεως (Σανεδρίν 17β).

Ήταν φυσικό, τ' άνωτέρω καί πολλά άλλα, νά δημιουργήσουν παράδοση φιλαλληλίας στους Έβραίους. Έκτός από τήν ιδιωτικήν έλεημοσύνη, οι έβραϊκές κοινότητες διατηρούσαν ταμεία άγαθοεργίας, πού συνένδραμαν τά όρφανά, τίς χήρες, τούς άσθενείς, τούς σπουδαστές στίς ποικίλες ανάγκες τους. Αυτά τά ταμεία αγοράζαν ακόμα καί τούς Έβραίους σκλάβους στά παζάρια γιά νά τούς άποδώσουν τήν έλευθερία, χορηγοΰσαν έπαγγελματικά δάνεια κλπ. Μ' αυτόν τόν τρόπο ώλοκληρώθηκε ή έννοια τής «έλεημοσύνης» μέ τή δημιουργία τής έννοιάς τής «φιλανθρωπίας».

Ή φιλανθρωπία

Κατά τήν ώλοκληρωμένη έννοιά της, ή φιλανθρωπία προσέλαβε τή μεγαλύτερη ανάπτυξη μεταξύ των Έβραίων τόν περασμένο αιώνα, άμέσως μετά τίς σφαγές τής Τσαρικής Ρωσίας του 1881. Οι άνά τόν κόσμο έβραϊκές κοινότητες κι όργανώσεις διωργάνωσαν τήν περίθαλψη καί τή μετανάστευση των καταδιωκομένων στο Νέο Κόσμο, άλλα

καί σέ χώρες του Παλμού Κόσμου. Γυμνοί παραλαμβάνονταν καί στέλλονταν στή Βόρειο καί Νότιο Άμερική όπου τούς εξασφαλιζόταν κατοικία, έπιπλα, εργασία. Δημιουργήθηκαν τότε καί άγροτικά ακόμα έβραϊκά χωριά στην Άργεντινή. Στην ίδια τή Θεσσαλονίκη άνεγέρθη ο συνοικισμός «Βαρώνου Χίρς», παρά τόν παλιό σιδηροδρομικό σταθμό γιά τή στέγαση των έκ Ρωσίας προσφύγων, μέχρι τής μεταναστεύσεώς τους στην Άμερική. Ο συνοικισμός αυτός χρησιμοποιήθηκε κατόπιν γιά τή στέγαση των πυρποκτών τής Θεσσαλονίκης.

■ Παρόμοια δράση διωργανώθηκε καί κατά τόν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, μετά τό πογκρόμ τής Ουκράνίας. Τό ίδιον κατά τή διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καί μετ' αυτόν. Μέ τή βοήθεια των παγκοσμίων έβραϊκών όργανώσεων, εκατοντάδες χιλιάδων διασωθέντες από τήν χιτλερική λαίλαπα Έβραίοι, έγκατεστάθησαν σέ διάφορες χώρες γιά νά ξαναδημιουργήσουν μία ζωή ήσυχίας κι εργασίας. Χιλιάδες Έβραίοι έξ Έλλάδος παρελήφθησαν γυμνοί καί έγκατεστάθησαν σέ κατοικία κι εργασία σέ διάφορες χώρες, ενώ παράλληλα οι έλληνικές ισραηλιτικές κοινότητες έβοηθούντο οικονομικά άδρά από τίς ίδιες όργανώσεις γιά ν' άνταπεξέλθουν στίς άμεσες ανάγκες τής περιθάλλεως καί τής λειτουργίας του θρησκευματος. Σήμερα, ακόμα, εκατομμύρια δραχμών σέ συνάλλαγμα εισρέουν κάθε χρόνο στην Έλλάδα, προερχόμενα από τίς έβραϊκές όργανώσεις γιά τήν κάλυψη των άναγκών τής περιθάλλεως των διαφόρων ισραηλιτικών κοινοτήτων.

Μ' αυτόν τόν τρόπον εξασφαλίζεται ή λειτουργία του θρησκευματος καί τής εκπαιδεύσεως, άνηγέρθησαν κατοικίες γιά τούς σεισμοπαθείς Βόλου καί Λαρίσης, άνεγέρθηκε ώραίο έβραϊκό σχολείο στην Άθήνα, σπουδάζουν νέοι σέ Ιερατικές σχολές του έξωτερικού γιά νά πληρώσουν τά κενά πού δημιούργησε ή άπέραντη χιτλερική σφαγή κλπ.

■ Γιά τά τεράστια ποσά πού, ως άνωτέρω, δαπανώνται,

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

Ή φιλανθρωπία καί ή άγαθοεργία, **Τσεντακά**, ή ύποχρέωση τής βοήθείας των φτωχών καί των έχόντων άνάγκη, τονίζεται επανειλημμένως στή Βίβλο, οι δέ ραββίνοι άναγνώρισαν αυτή σάν μία από τίς θεμελιώδεις **Μιστότ**, έντολές, του 'Ιουδαϊσμού.

♦ Από παλαιότατων χρόνων, όταν ακόμη ή έννοια τής κοινωνικής πρόνοιας καί μέριμνας ήταν άγνωστη στον κόσμο, οι Έβραίοι, έμποτισμένοι καί γαλουχημένοι μέ τίς ήθικές βιβλικές διδασκαλίες, καθιέρωσαν τήν Τσεντακά, υπό τήν ευρύτερη έννοια καί μορφή της, σάν ένα Ιερό Θεσμό. Άποτέλεσμα αυτού του γεγονότος ύπήρξαν οι ποικιλόμορφοι Θεσμοί, ιδρύματα, σωματεία καί όργανώσεις πού άναδείχτηκαν στά πλαίσια των 'Ισραηλιτικών Κοινοτήτων, τόσο στο έσωτερικό όσο καί στο έξωτερικό, κατά τή μακρόχρονη έβραϊκή Ιστορία.

♦ Ή ανάπτυξη του αίσθήματος τής αλληλεγγύης καί τής άμοιβαιότητας μεταξύ όλων των μελών του λαού, κάθε κοινωνικής τάξης καί ομάδος, σφυρηλάτησε μέσα στην ψυχή του κάθε Έβραίου τήν άρχή: «**κόλ γισράελ Χαβερίμ**» ότι, όλοι του 'Ισραήλ αποτελούν μιάν Άδελφότητα, καί όπλισε τούς Έβραίους μέ τήν άποφασιστικότητα νά άντιμετωπίσουν από κοινού τά πάσης φύσεως προβλήματα καί τούς παντοειδείς έχθρούς τους.

♦ Αυτό τό πνεΰμα τής όμοψυχίας καί τής ένότητας χρειαζόμαστε καί σήμερα. Θα πρέπει όλοι μας νά έχουμε σάν γνώμονα καί καθοδηγητή των σκέψεών μας τίς ανάγκες καί τό συμφέρον του γενικότερου καλού, καί νά άνυψωθούμε πάνω από τίς όποιεσδήποτε τυχόν στιγμιαίες διαφορές. Χάρis στην **Ένότητα** επιζήσαμε: χάρις στο αίσθημα τής αλληλεγγύης καί άμοιβαιότητας ξαναγεννήθηκε ο έλληνικός Έβραϊσμός μετά τήν τραγωδία τής κατοχής, μέ τήν αύθόρμητη συμπαράσταση τής Joint καί των άδελφών μας του έξωτερικού, όπως, πολύ όρθά, παρατηρεί ο άείμνηστος Μπαρούχ Σιμπή στο περί Φιλανθρωπίας όρθρο του.

♦ Μόνο μέ τήν Ένότητα, θα μπορούσαμε νά συνεχίσουμε τήν Ιστορική πορεία μας, έχοντας πάντα γιά καθοδηγητή τίς άκατάλυτες διδασκαλίες τής πνευματικής μας κληρονομιάς. Οι καιροί είναι κρίσιμοι: ός βαδίσουμε όλοι στην από κοινού άντιμετώπιση των σοβαρών έσωτερικών καί έξωτερικών κινδύνων.

Η.Σ.

‘Η μέριμνα τῶν ἡλικιωμένων ἦταν ἀνέκαθεν μία ὑψηλή ἀποστολή τῆς κάθε Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος. Στὴν εἰκόνα μία ομάδα τροφίμων ἑνὸς ἐβραϊκοῦ γηροκομείου τῆς Νέας Ὑόρκης, τέλη 19ου αἰῶνος.

χρεώνονται κανονικά μὲν, ἀλλὰ συμβολικά οἱ εὐεργετούμενοι. Ἐκεῖνος πού παραλήφθηκε γυμνός γιὰ νὰ μεταφερθῇ κι ἐγκατασταθῇ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου, γνωρίζει τί χρωστάει στὴν ὀργάνωση ἢ κοινότητα πού τὸν βοήθησε. Δὲν ζητεῖται ποτὲ ἡ ἐξόφληση τῆς ὀφειλῆς, γιατί πρόκειται γιὰ ἡθικὸ χρέος. Ἀλλ’ ὁ εὐεργετηθεὶς, μόλις ὀρθοποδήσῃ καὶ ἔχει κάποια σχετικὴ οἰκονομικὴ ἀνεση, θά πληρώσῃ, μὲ δωρεές τὸ χρέος του, γιὰ νὰ καταστή δυνατὴ ἡ παραλαβὴ καὶ ἄλλου γυμνοῦ ἀναξιοπαθοῦντος ὁμοθρήσκου κι ἡ μεταφορὰ του σὲ μακρινή χώρα γιὰ ἐγκατάσταση, κ.ο.κ., ἐξασφαλίζοντας οὕτω τὴ διαιώνιση καὶ διατήρηση ἀθίκτου τῆς ἀλυσίδος τῆς ἐβραϊκῆς ἀλληλεγγύης.

Σημασία τῆς ἐννοίας «Τσεδεκά»

Ἡ ἀνυπαρξία στὴν ἐβραϊκὴ τῆς λέξεως «Ἐλεημοσύνη», ἡ ὁποία ἀποδίδεται ὅμως μὲ τὴν τοιαύτη «Τσεδεκά» (δικαιοσύνη), ἀποδείχνει ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσῆ ἐλήφθη πρόνοια ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους νὰ μὴ ταπεινώνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἄνθρωπο. Ὁ ἐλεῶν τὸν πλησίον ἔχει καθήκον ἐκ τοῦ Θεοῦ νόμου νὰ σέβεται τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ βοηθουμένου συνανθρώπου. Οἱ ἱεροδιδάσκαλοι διδάσκουν ὅτι ὁ ἐλεούμενος ὠφελεῖ τὸν ἐλεοῦντα περισσότερο ἀπ’ ὅ,τι ὠφελεῖται ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν «Τσεδεκά», διότι ἀποδεχόμενος τὴν ἐλεημοσύνη του, τοῦ προσφέρει μιὰ ἡθικὴ καὶ ψυχικὴ ἱκανοποίηση ἀπείρα πολυτιμότερη ἀπὸ τὸ βοήθημα πού ἔλαβε.

Γιὰ τὸ Ταλμούδ (Ἀβόθ 1,2) ἡ ἐλεημοσύνη (ὑπὸ τὴν ἐννοία τῆς «Τσεδεκά») ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τῆς τρεῖς βάσεις τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Ὁ Ραμππὴ Ἀκίβὰ ἔλεγεν ὅτι «ὁ Θεός, πατέρας τῶν πλουσίων καὶ τῶν φτωχῶν, ἐπιθυμεῖ ὁ-

πως οἱ μὲν βοηθοῦν τοὺς δέ, γιατί ἔτσι ὁ κόσμος θά εἶναι μιὰ φωλιὰ ἀγάπης».

Στὸ βιβλίο τοῦ προφήτη Ἡσαΐα (58, 7) ἐντέλλεται ὁ ἄνθρωπος νὰ μοιράζεται τὸ ψωμί του μὲ τὸν πεινασμένο καὶ νὰ δίνει ροῦχα καὶ στέγη στοὺς ἔχοντες ἀνάγκη. Στὸ βιβλίο τοῦ Ἰώβ (29, 5) διαβάζομεν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι μάτια γιὰ τὸν τυφλό, πόδια γιὰ τὸν χωλό, καὶ πατέρας γιὰ τὸν φτωχό». Κατὰ τοὺς ἱεροδιδασκάλους, ὁ ἐνδεὴς ἔχει ὑποχρέωση νὰ δεχθῇ τὴν ἐλεημοσύνη πού τοῦ προσφέρεται: «Ὅποιος θέτει σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ του ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ τὴν ἐλεημοσύνη, ὅταν τὴ χρειάζεται, διαπράττει ἐγκλημα» (Πεά 8, 21β).

■ Τὸ Ταλμούδ καθορίζει ὅτι ὁ καθένας ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ διαθέτῃ τὸ ἓν δέκατον τῶν προσόδων του γιὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς (Κετουμπά 50α. Πεά 1, 15β). Ἡ δεκάτη αὕτη κατέστη ὑποχρεωτικὴ τὸν Μεσαίωνα στὶς ἐβραϊκὲς κοινότητες τῆς Εὐρώπης.

Στὴν ἐποχὴ μας ἡ φιλανθρωπία προσέλαβε ἐκτενεστάτη ἐννοία. Θεωρεῖται φιλανθρωπία ἀκόμα κι ἡ ἀπονομή βραβείων σὲ φτωχοὺς ἀλλὰ καλοὺς λογίους ἢ φοιτητές.

■ Ὅπως βλέπομε ἀπ’ τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω, ἡ ἐλεημοσύνη - φιλανθρωπία θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους πράξη «δικαιοσύνης» ὑπαγορευθεῖσα ἀπὸ τὸ Θεό, σάν μέσο ἐξασφάλισης τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας καὶ μετατροπῆς τῆς κοινωνίας σὲ «φωλιὰν ἀγάπης». Ἀνάμεσα στὶς ταλαιπωρίες του, ὁ ἐβραϊκὸς λαὸς καλλιέργησε τὸν ὑψηλὸν αὐτὸν θεσμό πού τοῦ ἐξασφάλισε πολλὰ καλὰ, ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα — καὶ μάλιστα τὸ σπουδαιότερο — εἶναι ἡ ἐπιβίωσή του.

ΒΑΣΙΛΗ ΚΡΑΨΙΤΗ: ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

(1901–1931)

Ὁ Ἰωσήφ Ἡλία Καπούλιας, ὅπως ἦταν τὸ πραγματικό ὄνομα τοῦ λογοτέχνη Γιωσέφ Ἐλιγιά, ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς γλυκοὺς καρπούς τοῦ ἀνταμώματος τῶν δύο πανάρχαιων πολιτισμῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ. Τοῦ ἐνὸς πολιτισμοῦ, ἡ Ἀκρόπολη ἔστησε σέ μακρινὰ βάθη τὴν ἰδέα ὀλοφώτειν μετὰ τὴ μορφή τοῦ κάλλους, ὑψώνοντας, με-

τὸ κλασικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ μέτρο, τὴν ὁμορφιά σέ θρόνους θεϊκοὺς. Τοῦ ἄλλου πολιτισμοῦ, ἡ Σιών σκόρπισε κάποτε στὴν οἰκουμένη, μετὰ τὸ δόγμα τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς, τὸ πνεῦμα τοῦ ἐνὸς Θεοῦ. Γόνος αὐτῆς τῆς κράσης, δηλαδή τῆς Τέχνης καὶ τῆς Θρησκείας, ὁ Ἐλιγιά συνειδητοποίησε νωρὶς μὴ καινούργια πορεία,

μέ τὴν ἐλπίδα πῶς ἴσως ἔστι ν' ἀποχτοῦσε ἡ ζωὴ, τουλάχιστον σὸ χῶρο μας, ἕνα ἰδιαίτερο νόημα. Καὶ ἡ πορεία του αὐτῇ, ὅπως φανερώνεται στὰ πνευματικά του δημιουργήματα, τὸν παρουσιάζει σὰν τὸν ἑλληνοεβραῖο λόγιο μετὰ τὴ βιβλικὴ μακαριότητα καὶ φιλοσοφικὴ σκέψη, σὰν λάτρη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἐξαγνισμένου ἀνθρώπου.

Γεννημένος τὸ 1901 στὰ Γιάννινα, μοναδικὸς γιὸς φτωχῶν γονέων, ὀρφανὸς ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια ἀπὸ πατέρα, μετὰ μὴ μὰνα πού ξενοδούλευε γιὰ νὰ ζήσουν καὶ γιὰ νὰ τὸν μορφώσῃ, ὁ Ἐλιγιά μεγάλωνε συντροφευμένος ἀπὸ τὴν ὁδύνη. Μαθητὴς ἀκόμα στὴν ALLIANCE ISRAELITE τῶν Γιαννίνων παρουσιάστηκε σὰν ποιητὴς μετὰ στίχους του πού δημοσιεύτηκαν σὲ περιοδικὸ «Ἰσραὲλ» (1917–1918) τῶν Τρικάλων τῆς Θεσσαλίας. Πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο του ποίημα μετὰ τίτλο «Οἱ τρεῖς Ραββίνοι», μετὰ τὸ ὁποῖο θρηνοῦσε τὴ μοῖρα τοῦ τότε Ἰουδαϊσμοῦ, προβάλλοντας ταυτόχρονα τὴν πίστη γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τῶν Ἑβραίων. Τὸ ξεκίνημά του αὐτὸ ἔδινε τίς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἐκτιμηθεῖ ὁ ἐπηρεασμὸς του ἀπὸ τὴ Σιωνιστικὴ κίνηση, πού τότε κυριαρχοῦσε στὴ ζωὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν τῶν Γιαννίνων.

Τὸ 1918 ἀποφοίτησε τῆς ALLIANCE ISRAELITE, στὴν ὁποία τὸ 1919 διορίστηκε δάσκαλος. Εἶναι ἡ περίοδος πού βυθίστηκε στὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς καὶ μητρικῆς του γλώσσας καὶ στὴ σπουδὴ τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Ἡ ἴδια εὐκαιρία τὸν δόθηκε μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς του θητείας (1920–1921) στὰ Γιάννινα, ὅπου ἐργαζόταν στὰ γραφεῖα τῆς VIII Μεραρχίας. Τότε αὐτοδίδαχτηκε τὴν Ἑβραϊολογία, τοὺς Ἑλλήνες καὶ Λατίνους κλασικοὺς καὶ τὴ γαλλικὴ φιλολογία. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀποστράτευση του (1921) ἐργάστηκε ξανά στὴν πιὸ πάνω Σχολή, παραδίδοντας, ταυτόχρονα, ἰδιωτικὰ μαθήματα τῆς γαλλικῆς γλώσσας.

Γνώστης τῆς Ταλμουδικῆς καὶ μεταταλμουδικῆς φιλοσοφίας καὶ ποίησης, ἱκανὸς ἐβραϊστὴς καὶ πνευματικὰ ἀνήσυχος, ὁ Ἐλιγιά ἔκανε τὴν πνευματικὴ του παρουσία σὲ δύο σκολο κοινὸ τῶν Γιαννίνων τὸ 1924 μετὰ τὴ διάλεξη «ἡ μεταβιβλικὴ ἐβραϊκὴ ποίηση», τὴν ὁποία ἔδωκε στὴ Ζωσιμαία Σχολή, ἀπαγγέλλοντας ταυτόχρονα καὶ τίς πρῶτες του μεταφράσεις ἐβραϊκῶν κειμένων. Οἱ συνεργασίες του ἔπειτα στίς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων: «Ἡπειρος», «Ἡπειρωτικὸς Ἀγών» καὶ «Κῆρυξ» μετὰ τὸ ψευδώνυμο Ἰούλιος Συγκουλιέρος, τοῦ αὐξήσαν τὸ πνευματικὸ κύρος.

Τὸ ἔργο του ἐκεῖνο φανερώνει τὴν ἐναλλαγὴ τῆς ἐνόρασης καὶ κοσμοθεωρίας τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ καὶ στοχαστῆ Ἐλιγιά. Τὴν ἐποχὴ του ὁ Ἐλιγιά τὴν ἐβλεπε ἀνίκαν νὰ ἐχτιμήσῃ σωστά τὴν ἀξία τοῦ παρελθόντος, καὶ καθόλου πρόθυμη νὰ στήσῃ σωστά, μέσα στὴν ἀναστρεφθεὶς ἀνθρωπότητα, κάποια καινούρια ἐλπιδοφόρα καὶ λαμπερά ἀστρα. Ὑπῆρξε ὁ ὁραματιστὴς τῆς ἀξιοκρατίας, πού κάμφτονταν ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ἀπὸ παντοῦ ζώνονταν ἀπὸ τὰ γκρεμισμένα σύμβολα καὶ ἀπὸ τὴν ἐρημιά. Σὰν ἰδεολόγος ποθοῦσε νὰ συμβάλῃ στὴν ἀνύψωση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς σέ πνευματικὸ σύμβολο, μακριὰ ἀπὸ πάθη, θρησκευτικὴ διενέξεις καὶ ἀντιζητοῦσες τῆς ὑλιστικῆς ζωῆς, γι' αὐτὸ καὶ ἔγραφε:

— «Πόσες φορές θυμήθηκα τὰ λόγια σου, Θεε Μωϋσῆ // κι ἐσένα Ἀμνὲ τρισμάκαρε κι ἀγνὲ τοῦ Μαρτυρίου: // Ὅχι μονάχα μετὰ ψωμάκι ὁ ἀνθρώπος θὰ ζῇ, // παρὰ καὶ μ' ὅτι φθέγγεται τὸ στόμα τοῦ Κυρίου...».

Ἐπειτα, συνειδητοποιώντας τὴν ἀποστολὴ του στοὺς ὁμόθρησκούς του, ἔσπερνε ἰδανικά, καλλιεργώντας καὶ τὴν καρτερία:

— «Πάντα δειλοί, μικρόψυχοι, σὰν τὸ γαϊδούρι ἐμεῖς // μὴ εἰκόνα στάβλου ἐκρύβαμε μερονυχτὶς καὶ σκόλη, // στ' ἄχαρά καὶ στ' ἀφώτιστα τῆς μαύρης μας ψυχῆς, // τοῦ πόθου μας κρυφὸ ἰνδάλμα κι ἡ ἀπαντοχὴ μας ὅλη».

Μετὰ τὸ γραφτὸ του λόγος ὁ Ἐλιγιά φανέρωνε ὅτι κυριαρχοῦσαν ἀπὸ τὴ γεμάτη ἀρμονία καὶ αὐτάρκεια καθολικὴ ἰδέα, τὴν ὁποία αἰσθανόταν λυτρώτρα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀνωνυμίας. Εἶναι ἡ περίοδος τοῦ ἐπηρεασμοῦ του ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Ἑγέλου, ὅπου ἐπικρατοῦσε ἡ γνωστικὴ ἰδέα. Ἐδῶ ἡ φιλοσοφία ξεπερνάει τὴ θρησκεία καὶ τὴν τέχνη, ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος λευτερεύεται μετὰ τὴν αὐτογνωσία τοῦ πνεύματος. Ἡ ἠθικὴ ἀξία εἶναι συνδυασμένη μετὰ τὸν ἰδανικὸ σκοπὸ καὶ ἡ τελειότητα τῆς ἠθικῆς πραγματοποιεῖται σὲ μέλλον. Ἔτσι οἱ ὁραματισμοὶ τοῦ Ἐλιγιά ἔφεραν τὴν ἀρετὴ νὰ στεφανώνῃ τὸν ἱππότη πού ἐνσάρκωνε τὸ ἰδανικὸ, ξεκινώντας ἀπὸ οὐρανίους χῶρες καβαλλάρης σὲ τὴν ἰδέαν:

— «Κάποτε ἱππότης ἀστρομέτωπος τό ἰδανικό // μέσ' ἀπό χώρες μακρινές κι οὐρανικές ἐφάνη // περήφανος καί στ' ἄτι τῆς ἰδέας, τό φτερωτό // φορώντας τό τριτάχτιδο τῆς ἀρετῆς στεφάνι».

Μέ αὐτή τή σύνθεση ὁ 'Ελιγιά ἐρμήνευσε, σέ μιά διάλεξη του γιά τήν 25 Μαρτίου, τήν 'Ελληνική 'Επανάσταση, ἰδεαλιστικά. Τήν εἶδε «νά προβάλλει μέ τή μεγαλειώδη καί κραταιάν πανοπλίαν τῶν ἠθικῶν ἀξιών» καί ὀχι ἀπό τή σκοπιά τῶν ὑλιστικῶν αἰτίων. Εἶναι ὁ ἀνθρωπιστής, ἰδεαλιστής καί στοχαστής 'Ελιγιά, πού προχωροῦσε μέ βήματα πολὺ πρὸς τὰ ἐμπρός ἀπὸ τό σύνολο καί τό περιβάλλον τῆς 'Ισραηλιτικῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων, τό ὁποῖο δέν τόν ἐνίσωσε καί ἀθέλητα τόν ἀδίκισε. 'Ετσι, στά τέλη τοῦ 1924 ἀναγκάστηκε νά ἐκπατριστεῖ ἀπὸ τὰ Γιάννινα καί νά ἐγκατασταθεῖ μέ τή μητέρα του στήν 'Αθήνα, ὅπου τοῦ ἀνοίχτηκαν καινούριοι πνευματικοὶ ὁρίζοντες. Παρακολούθησε νυχτερινὰ μαθήματα τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας, ζοῦσε παραδίνοντας σέ ἰδιωτικά σχολεῖα μαθήματα γαλλικῆς γλώσσας, συνδέθηκε μέ λογοτέχνες κύρους τῆς ἐποχῆς καί συνεργάστηκε μέ τὰ περιοδικά: «Νουμάς», «Νέα 'Εστία», «Μεγάλη 'Ελληνική 'Εγκυκλοπαιδεία» κ.λ.π. Τελικά παίρνοντας τό δίπλωμα τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας, ὑπηρέτησε ἀπὸ τό 1930 καθηγητής ξένων γλωσσῶν στό γυμνάσιο τοῦ Κιλκίς, ὅπου ἀρχίζε νά τόν συνθλίβει ἡ στενόκαρδη ἐπαρχιακὴ ζωὴ. Στὴν ψυχικὴ του αὐτὴ κατάσταση βάραινε ἡ ὀδυνηρὴ νιότη του καί τὰ τόσα κατοπινὰ δεινὰ του. 'Ετσι τῇ ζωῇ τῇ δέχτηκε ὅπως τόν ἀγγίζει χωρὶς καμιά ἐναντίωση στή μοίρα. Εἶναι τόσο ἐκφραστικός ὁ στίχος του:

— «Μόνον κυττῶ κατὰματα τόν πόνο καί σωπαίνω».

'Αλλά καί ὅταν μέσα του ἀρροσάλευαν οἱ πόθοι γιά μιά ἐντονὴ πάλη, ξανὰ ἀκούγονταν οἱ κρωγμοὶ τοῦ πονεμένου ἀνθρώπου:

— «'Ω! πόσο ὀδυνηρό καί ἀπαίσιο! / σ' ἓνα στενὸ σκοτεινὸ πλαίσιο, / ἡ ζωὴ σου νά κυλάει ὀκνή! / 'Η ἀνία τό θρῆνο ν' ἀρχινάει! / καί σβούρα νά στριφογυρνάει! / στόν ἴδιο ἄξονα ἡ ψυχὴ...! / ...πουρνό, βράδυ, γιά τό σχολεῖο! / καί τοῦ Φωκίτη τό βιβλίο! / νά κουβαλᾷ πάντα μαζί! / 'Κι ὀλημερίς ν' ἀναρωτιέσαι! / στόν κρῦο βοῦρκο πού κυλιέσαι! / «Νά ζῇ κανεὶς ἢ νά μὴ ζῇ!»

Καί ἀπελπίζεται πιά ὁ 'Ελιγιά ὅταν χάνει κάθε ἐλπίδα γιά μιά μετὰθεση τοῦ στή Θεσσαλονίκη, γιά τήν πραγμάτωση τῆς ὁποίας εἶχε χτυπήσει πολλές πόρτες 'Ισραηλιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς 'Αθήνας. Κάτω, λοιπόν, ἀπὸ ἓνα τέτοιο ψυχολογικὸ πλέγμα, ἔγραψε:

— «'Ο 'Απρίλης νά κρυφογελά κι ὁ πόθος νά σπαρτάρει / στό χᾶδι μιᾶς ἀπαντοχῆς, / ἡ φύση γύρω σου νά ὀργᾷ στήν πράσινῃ της χάρη! / κι ἐσύ, φτωχέ μου, στό Κιλκίς. / 'Κάπου δυὸ μᾶτια γαλανὰ τό φῶς νά χαιρετίζουν! / κάπου τό γάλα τῆς ἄλκῆς! / ἡ νιότη νά βυζαίνει, τὰ πουλιά νά τερετίζουν! / κι ἐσύ, φτωχέ μου, στό Κιλκίς. / 'Κάπου ἡ ζωὴ νά ξεχειλίζει ἀσπένδωτη κι ἀκράτη! / στὴ λάμψη μιᾶς ἀνατολῆς /

'Η προτομὴ τοῦ 'Ελιγιά στὰ 'Ιωάννινα.

/κι ἐσύ, φτωχέ, μέ τή βαριεστημένη τοῦ ἀκαμάτη! / ψυχὴ — νά ζῇς μέσ' τό Κιλκίς».

Δέν ξέρω ἂν μποροῦμε εὐκόλα νά θεωρήσουμε τούτῃ τὴ θέση τοῦ 'Ελιγιά γιά μοιρολατρία. Σωστότερο στέκει νά τὴν ἐρμηνεύσουμε σάν περίσκεψη σέ μίαν ἐναντίωση στή μοίρα, ἀφοῦ ὑπάρχει ἀκατάλυτος ὁ Νόμος ὅτι, καί ἂν κανένας ξεπεράσει τὰ ἀνθρώπινα καί ὑψωθεῖ στὶς ἀετοκορφές, ἡ πτώση του εἶναι βέβαιη. 'Αλλά καί ἂν δεχτοῦμε τὴ θέση του ἀπὸ τὴ βάση τῆς περίσκεψης, θὰ πρέπει πάντα νά ξεχωρίσουμε τὴν καρτερία ἀπὸ τὴ δειλία, δίνοντας στὴ ζωὴ δύναμη γιά ἐξαρση καί ἀνάταση.

'Η ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ 'Ελιγιά, ὅπως φανερώνουν κάποιοι ἄλλοι στίχοι του, ἐναντιώθηκε μέ ἀξιοπρέπεια στὴ ζωὴ, ἡ ὁποία ὑπῆρξε γι' αὐτόν ἓνας βιαστικός περίπατος. Στὶς 15 'Ιουλίου 1931 πῆγε ἀπὸ τό Κιλκίς στήν 'Αθήνα, καί ὕστερα ἀπὸ τὴ διάγνωση ὅτι ὑπέφερε ἀπὸ κοιλιακὸ τύφο νοσηλεύτηκε στόν Εὐαγγελισμό, ὅπου πέθανε τὴν 29-7-1931, ἀπόγευμα Παρασκευῆς. Κηδεύτηκε τό βράδυ τοῦ Σαββάτου συντροφωμένους ἀπὸ τὴ θλίψη τῶν πνευματικῶν του φίλων, ὅπως τοῦ Κ.Θ. Δημαρᾶ, πού νεκρολογώντας τον στό φύλ. τῆς 1-8-1931 τῆς ἐφημερίδας «Πρωΐα», ἔγραψε: «Αὐτός ἦταν ὁ ἀνθρωπος πού, σβήνοντας, λιγότεψε τὶς ἠθικὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου ὅπου ζοῦμε». Καί ὁ Στέφανος Δάφνης, θρηνεῖ τόν ὀδυροῦσα χαμό του:

1) «Τὸ μεγάλο παιδί, τό ἀγαθό, τό πιστό, / ποῦ ἦταν ὁλος καρδιά, καλωσύνη, / ἂν κι 'Εβραῖος, πάει νά βρεῖ τό Χριστό, / στῶν ψυχῶν, πού τὴ λέν βιβλική, τὴ γαλήνη. 2) Μελετοῦσε τὰ ἱερά τῆς φυλῆς του βιβλία, / ποιητὴς καί σο-

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

φός, ὁ Γιωσέφ 'Ελιγιά./ Μιά Ρεβέκκα του ἀγνή καί τήν ἔψαλνε ἁγία./ Ἰσά Δαυΐδ σέ μίαν ἄρπα γλυκιά. 3) Σέ χωρίο μακρινόν ἦταν δάσκαλος/ ξένο/ /κι ἔρμο ἡ ἀρρώστια τόν χτύπησε 'κεῖ./ /Στήν 'Αθήνα τόν φέρανε ζωντανό — πεθαμένο/ /γιά νά σβῆσει σέ μιά κλινική. 4) Στήν κοιλάδα, πού τή λέν' Ἰωσαφάτ, πάει ἡ ψυχὴ του/ /τό Χριστό πού ἀγαποῦσε, πάει τώρα νά βρεῖ./ /Ἦταν μέρα Σαββάτου, ἱερή... Τό κορμί του/ /τό σκεπάσανε μ' ἓνα σεντόνι μακρύ. 5) Τό ἄλλο βράδυ, μεσάνυχτα — φαναράκια κρατώντας/ /κι ὁ Ραββίνος νά λείει καί νά λείει/ /τόν ἐπῆραν σκιές στο σκοτάδι γλιστρώντας./ /τόν ἐπῆραν καί πᾶνε οἱ 'Εβραῖοι...».

Μέ γνήσια αἰσθήματα ἀποχωρίστηκαν τό συμπατριώτη καί φίλο οἱ πνευματικοὶ κύκλοι τῶν Γιαννίνων'.

«...ὁ Γιωσέφ 'Ελιγιά ἦταν κι ἓνας πρωτότυπος ποιητὴς μέ τρυφερώτατη διάθεση — καταστάλαγμα μιᾶς πρώϊμα ὠριμασμένης αἰσθητικῆς τῆς ποιήσεως. Τὰ τραγούδια του... εἶναι ξάστερα σάν τόν ἑλληνικὸ οὐρανὸ κι ἔχουν μιά πλαστικότητα ἑλληνικοῦ τοπίου... Ἄς εἶναι ἑλαιοὶ τῶν χῶμα τῆς λεπτῆς Ἀττικῆς γῆς πού τόν σκεπάζει κι ἄς μὴ βαραίνει τὴν ψυχὴ του καμιὰ θύμηση πικρὴ, ἀπ' ἐκεῖνες πού τόν ἔκαναν νά μᾶς πεῖ κάποτε: — ὄχι, δὲν ἔρχομαι στὰ Γιάννινα. Εἴμ' ἓνας ξένος ἐγὼ ΕΚΕῖ». (Περίοδ. «ΕΛΛΟΠΙΑ», Γιάννινα 1931, σελ. 275).

Πιστεῖω πως εἶναι πολὺ στο ἐνεργητικὸ τοῦ Συλλόγου τῆς Θεσσαλονίκης «Μπενέ - Μπερίθ» καί ἰδιαίτερα τοῦ τότε προέδρου Λεῶν Ρεκανάτι, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν ὁργάνωση τοῦ πρώτου φιλολογικοῦ μνημόσυνου τοῦ 'Ελιγιά, τὸ 1934, χρονιά πού σημειώθηκε καί ἡ πρώτη ἐκδόση τῶν «Ἀπάντων» του.

Αὐτῆς τῆς πρωτοβουλίας ἡ χρηστικότητα εἶναι ὅτι δόθηκε ἀφορμὴ νά πάρουν θέση, γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ 'Ελιγιά, ξεχωριστοὶ κριτικοὶ καί λογοτέχνες τῆς ἐποχῆς.

Ὁ Λεῶν Ρεκανάτι στὴν εἰσαγωγή τοῦ τόμου τοῦ μνημόσυνου, ἔγραφε:

«...Αἱ πηγαὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Γιωσέφ 'Ελιγιά εἶναι... διτταί. Ἑλληνικαὶ καί Ἑβραϊκαί. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς συνίσταται ἡ ἐξαιρετικὴ πρωτοτυπία, μέ τὴν ὁποία κοσμοῦνται τὰ ἔργα του. Διήνοιξε ἓνα νέον δρόμον εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν φιλολογίαν».

Στις 19-9-1931 ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς ἐπέσημαινε:

«...Ὁ θάνατός του, ἀλλοίμονο! μοῦ τονώνει τὴν ἰδέα πῶς ἐχάθη ἓνα κόσμημα μὲς ἀπὸ τὴν πλοῦσία μας, πού ἔχει τόση ἀνάγκη προσώπων γιὰ νά τὴν πλουτίζουν...»

Στις 29-9-1931 ὁ Ἄγγελος Σημηριώτης, διαβεβαίωσε:

«...Ἡ ἀπώλειά του εἶναι μιά ἀπώλεια πραγματικὴ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τόσο πικρὸ ὅσο προικισμένος ἀφθονα καί μέ τό διπλὸ αἰσθητήριό τοῦ Ἑβραίου καί τοῦ Ἑλλήνος ἀπέδιδε στὴ γλῶσσα μας τ' ἀριστουργήματα τῆς Γραφῆς, ὅπως κανεῖς ἕως σήμερα δὲν μπόρεσε νά τό κάμῃ...»

Ὁ Κ. Βάρναλης, ἔγραψε:

«Ένας ἄνθρωπος ἔτσι ἀπλὸς καί ἴσιος, μιά ψυχὴ τόσο εὐγενικιά, κι ἓνα ἔργο μέ τόσο ἐλκρινεία καί πίστη σέ μιά καλύτερη τύχη τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ξεχνιοῦνται τόσο εὐκόλα».

Καί στις 25-9-1931 ὁ Τέλλος Ἄγρας ἔγραφε:

«...οἱ τεράστιες ἐπιδόσεις τοῦ 'Ελιγιά στὴν ἑβραϊκὴ φιλολογία θά ἔφταναν νά δημιουργήσουν ἔτσι ἓνα ἑλληνικὸ μνημεῖο: τὴ μετάφραση τῆς Βίβλου στὴ σύγχρονη γλῶσσα».

Ὑστερα ἀπὸ χρόνια ἔρχονται πολλοὶ νά ἀξιολογήσουν τὸ ἔργο τοῦ 'Ελιγιά, ὅπως ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος, πού σημειώνει (8 - 1 - 1939) στὴν ἐφημερίδα «Ἀθηναϊκὰ Νέα»:

«Ὁ Γιωσέφ 'Ελιγιά, ὁ ἐκλεκτὸς Ἑβραῖος, εἶναι ὁ πρῶτος μετὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν περίοδον πού ἀποτελεῖ δεσμόν τῶν ὁμοφύλων του καί τῶν Ἑλλήνων. Ἀγαποῦσα ἀνέκαθεν τοὺς Ἑβραίους. Καί τοὺς ἀγαπᾷ περισσότερο, ἀφ' οὗ ἐνῶρισα τὸν ἑλληνοεβραῖο 'Ελιγιά καί σάν ποιητὴ καί σάν ἄνθρωπο...».

Κι ἀκόμα ἔρχεται στις 23-1-1939 στὴν ἐφημερίδα «Ελευθέρον Βῆμα» νά τονίσει ὁ Μιχ. Ροδᾶς:

«... Εἶναι τὸ ἀδρότερο ἑλληνοεβραϊκὸ πνεῦμα πού γεφυρώνει τὴν παλαιὰ ποιητικὴ ἱστορία μέ τὴ νεώτερη τῶν δυὸ λαῶν. Βιβλικὴ ψυχὴ μέ τὰ ποιητικὰ ὀρώματα τῆς Ἱερουσαλὴμ καί τῆς Βηθλεέμ, μέ τοὺς παλμούς τῆς Ἠλείρου καί τῆς ἀγάπης του στὴν Ἑλλάδα».

Γιὰ νά ἐννοηθεῖ καλύτερα ἡ ποίηση τοῦ 'Ελιγιά, θά πρέπει νά γυρίσουμε λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ πρωτοπαρουσίασμά του, παρακολουθοῦντες τὴν κίνηση τῆς τότε ἐλληνικῆς λογοτεχνίας. Εἶχε φουντώσει τὸ κίνημα τοῦ δημοτικοῦ, ἀλλὰ καί ἡ ἐπικοινωνία μας μέ τὴν εὐρωπαϊκὴ καί ἰδιαίτερα τὴ γαλλικὴ λογοτεχνία βρισκόταν σὲ μεγάλο βαθμό. Τὰ πιὸ ἀξιόλογα περιοδικὰ μας φιλοξenoῦσαν στίχους τῶν Βερλαῖν, Μαλλαρμέ, Λαφόργκ, Ἀλμπέρ Σαμαῖν, Ἀνρύ ντέ Ρενιέ καί ἄλλων. Οἱ ποιητὲς μας βυθισμένοι στὸ κλίμα τοῦ συμβολισμοῦ ἔγραφαν στίχους μέ διάθεση τὴν ἐκφραση καί ἀνάδειξη τοῦ συναισθήματος καί τὴ μουσικὴ ὑποβολή. Ἡ νεοελληνικὴ ποίηση τώρα ἐκφραζόταν μέ τὴ μεταφυσικὴ τοῦ Μαλλαρμέ, τὴ μουσικὴ διάθεση τοῦ Βερλαῖν, τὴ διαβρωτικὴ ἀνία τοῦ Λαφόργκ, τὴ λυρικὴ ὠραιολογία τῶν Σαμαῖν καί Ρενιέ καί τὰ ἑλληνολατινικὰ σύμβολα τοῦ Βαλερύ. Δέν παραξένευε, λοιπόν, κανένα πού οἱ στίχοι τοῦ 'Ελιγιά πλάθονταν, κάτω ἀπὸ τὸν ἐπηρεασμό, στὴν ἰδέα τῆς κεντρικῆς καί τὴν ἐκτέλεση τοῦ συμβολισμοῦ, μέ παράλληλη ἀπήχηση τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καί τῶν κυριότερων ἐκπροσώπων του στὴν Ἠπειρο, ὅπου γεννήθηκε καί ἀντρώθηκε.

Στὰ ποιήματα τῆς πρώτης του παραγωγῆς ἀπουσιάζει ἡ δημιουργικὴ φαντασία. Ὑστερα κυριαρχικὸ στοιχεῖο τους εἶναι ἡ μελαγχολία, πού ἐπισφραγίζει τὴν ἐπίδραση τοῦ συμβολισμοῦ. Ἡ ὁμίχλη μιᾶς λεπτῆς μελαγχολίας, ἡ ἀπελπισία τῶν νεκρωμένων ἐπαρχιῶν, μέ τὸ μικρὸ αἶσθημα τῶν καθημερινῶν καί ἀσήμαντων, τὸ κλίμα τῆς λυρικῆς διάθεσης τοῦ Βερλαῖν, καί ἡ πεσιμιστικὴ ἀνία, τὸ ἄλλο κλίμα τοῦ Λαφόργκ, εἶναι ὁ κύκλος μέσα στὸν ὁποῖο — κεντρικὴ ἰδέα καί μορφὴ — κινεῖται τὸ ποίημα «Κιλίκis» τοῦ 'Ελιγιά, χωρὶς ν' ἀποκλείεται καί ὁ ἐπηρεασμός ἀπὸ τὸ ποίημα «Πρέβεζα» τοῦ Καρυωτάκη, στὸν ὁποῖο ἀφιερώνει τὸ δικό του «Κιλίκis» μέ τὴ φράση «στὴ μακάρια σκιά τοῦ ποιητῆ τῆς Πρέβεζας».

Ἀλλὰ ὁ ἔρωτας καί οἱ λυρικές του παρορμήσεις δὲν ἦταν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν κρυφὴ ἀναπνοὴ τοῦ συμβολισμοῦ. Φυσικὰ ὑπῆρξαν καί κάποιες στιγμὲς ὅπου ἡ παρουσία τῆς «γυναίκας» γινόταν ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς δημιουργικῆς θέσης γιὰ μίαν ἰδεαλιστικὴ ἔξαρση.

— «Ὡ ἀγάπη! Ὅπως κι ἂν ἔφτασες, χαρὰ στὸν ἐρχομό σου...»

Ἀλλοῦ πάλι ἡ παρουσία τῆς γυναίκας ἦταν ἓνα δυνατό κάλεσμα ζωῆς:

— «Έλα ξανθιά και μέσ' στ' άγνό της φύσης τό γιορτάσι
της νιότης μας ν' άδειάσουμε τό κρούσταλο ποτήρι...
...πρίν άρμενίσουν τά όνειρα κι ή πόρα μās προφτά-
σει».

Καί έχουμε τά τραγούδια της Ρεβέκκας, όπου ή γυναίκα
έξιδανικεύεται μέ πλούσια αισθητικά στοιχεία και αίτήμα-
τα καλλιτεχνικά πού έξευγενίζουν την ψυχή:

— «Ρεβέκκα έσύ, άειπάρεθνη, Μούσα, ρυθμέ του κό-
σμου
νεκρή δέν είσαι, όσον καιρό νά θέλεις νιώθω έντός
μου

σάν τόν άμάραντο άνθό, σάν της μυρτιάς τόν κλώνο».

Στά τραγούδια της ξενιτειάς μέ τό κυρίαρχο στοιχείο
του πόθου γιά τό γυρισμό στόν τόπο πού είδαμε τό φώς
της ζωής, όπως τά: «Παμβώτις», «Νοσταλγία», «Γυρισμοί»,
«Όλ' ή ψυχή μου», και άλλα, έχουμε μία γνωστή επανάλη-
ψη έσωτερικών εφέσεων και φυσιολατρίας, πού πηγάζουν
κυριότερα από τά δημωτικά ήπειρωτικά τραγούδια. Η μόνη
διάκριση στους στίχους αυτούς του Έλιγιά είναι ή χρήση
όρθων έκφραστικών μέσων και τό φανέρωμα μιάς ικανό-
τητας γιά τό πλάσιμο όνειρευτών συμβόλων:

— «Ώ! λίμνη, στά γλαυκά σου τά νερά,
πόσα όνειρα παιδιάτικα λουσμένα,
Άχ! πώς ροδογελούν τά περασμένα
στης μνήμης τά γιγάντια τά φερά...»

Σ' ένα άλλο ποίημά του μέ τίτλο «Γυρισμοί» τό τραγούδι
του ξενιτεμένου άποχτάει ένα ιδεαλιστικό περιεχόμενο:

— «Σέ ξαναβλέπω λióκαλη Παμβώτιδα και πάλι
Ώ! αντίφεγγιά του Ίδανικού.
Κι άναγαλλιάζει μου ή ψυχή στό πέτρινο άκρογιάλι
και στό καθάριο πνεύμα του γλαυκού».

Έτσι κάπως κινούνται και τά τραγούδια της «Μητέρας»,
μέ μιάν ιδιαίτερη προσπάθεια του Έλιγιά νά δώσει μιά
πλατεία διάσταση στην έννοια «Μάνα» μέ την πρόθεση γά
χωρέσει έντός της ένας κόσμος ολάκερος:

— «Άμέτρητο, ξετίμητο βλίσίδι είναι ή Στοργή σου
Μανούλα πονεμένη
και τόν πικρό Σταυρό κι οι δυό στά χείλη της Άβύσσου

Τραβούμε άποσταμένοι...»

Και στό ποίημά του «Πουρέιμ», όπου ή Μάνα ύψώνεται
σέ μεγάλο ήθικό βάθος, θά μās πεί:

— «Μήτε κεριά άπ' τό Συναγώνι άπόψε, μήτε λουλούδια
δέ θά σου φέρει ο γióκας σου' μανούλα, κι άν δακρύ-
σεις
κατάκαρδα μή λυπηθείς! 'Η μοίρα μου έτσι τ' όρισε
κι ή φτώχεια, ή φτώχεια μάνα μου δέν ξέρει από συμ-
πόνια...»

Μέ την άναζήτηση της ιδέας, ό Έλιγιά βρέθηκε στην ά-
νανεωτική προσπάθεια της ποιητικής του δημιουργίας. Τώ-
ρα ήταν γνώστης της έβραϊκής ποίησης, την όποία μάλιστα
και μετάφρασε αξιόλογα. Έτσι και μέ τίς μελέτες του και
μέ τίς προσωπικές του έμπειρίες, γνώριζε πιά νά σταθμίζει
σωστά τή ματαιότητα και την άπεραντοσύνη, νά ιεραρχεί
τίς ήθικές αξίες και νά κατευθύνει τή μεγάλη αγάπη γιά τό
συνάνθρωπο, πού πλημμυρίζει τόσο την ψυχή του. Είναι ή
περίοδος πού άνασάλευε μέσα του ή σύνθεση των στίχων
του «ΙΗΣΟΥ» του, πού τελικά έγινε τό ξεχωριστό ποίημά
του, φωτολουσμένο άχτινοβόλημα της όμορφιάς της ψυ-
χής, πού σβήνει τά πάθη και τά μίση, ένώνοντας τίς ψυχές
μέ τό πέπλο της άρετής και της αλήθειας:

ΙΗΣΟΥΣ

«Τίποτε μέσ' την ανθρώπινη Ιστορία, δέν μπορεί νά Ισο-
φαρίσει την αγάπη πού Αυτός έχει έμπνεύσει, την παρηγο-

ριά πού Αυτός έχει σκορπίσει, την Άρετή πού Αυτός έχει
ένηθάρρυνει, την έλπίδα και τή χαρά πού Αυτός έχει χαρά-
ξει μέσ' στ' ανθρώπινα στήθια».

(A JEWISH VIEW OF JESUS 1920, του φιλελεύτερου
Ραββίνου, ENELOW HYMANS).

— «'Απόψε ήρθα κι εγώ γλυκέ άδελφέ της Ναζωραίας
βάρβαρα πάθη πνίγοντας έντός μου κι άγρια μίση
νά κλάψω μπρός σ' τό αμόφυρτο κορμί της πλέον ώ-
ραίας

ψυχής, πού έχει ποτέ στόν κόσμο έτοίτο άνορθολήσει.

Της Γαλιλαίας κρίνε σεμνέ, πρós τό λευκό τό φώς σου
πόσες φορές φτερούγισαν των ταπεινών οι Έλπίδες!
πλήθη σταυροί κατάντικρυ σταθήκαν στόν δικό σου:
δικοί και ξένοι οι Φαρισαίοι, δάι κι οι Σταυρωτήςδες.
Δέν είσαι ό πρώτος μήτε κι ό στερνός Έσταυρωμένος
γλυκέ 'Ιησού στόν κόσμο αυτόν της πίκρας και του φτό-
νου'.

κι όμως ή δόξα σου άσπλη μέσ' των θνητών τό γένος:
Είσαι, δέν είσαι γιός Θεού, μά είσαι ό Θεός του πό-
νου!...».

Ό Έλιγιά έκστασιάζεται από την Ιστορική παρουσία του
Χριστού. Ό γεμτός πανανθρώπινη αγάπη λόγος του 'Ιη-
σου, άναδεύει στή συνείδηση του ποιητή μας, ό όποιος έκ-
φράζει τώρα τίς διάφορες ψυχικές του καταστάσεις μέ τά
«χρυσά έπη» του Χριστού. Η όδύνη των καθημερινών του
έκφράζεται μέ του 'Ιησού τό λόγο στόν Κήπο της Γεθση-
μανής:

— «Κι όμως εγώ στό έρмо τό κελί / δίχως νά ξέρω τό
γιατί / «περίλυπος είμι έως θανάτου».

Οι άδικίες, οι ταπεινώσεις, τό δράμα μέ μιά λέξη της
ζωής του, τόν οδηγούν στό δράμα του Γολγοθά, του τόπου
της Θυσίας και της χαράς:

— «Τά βήματά μου σέρνω κι άνεβαίνω / στού Γολγοθά
τά ύψη...».

Έτσι και στό πίο πάνω ποίημα μέ τίτλο «ΙΗΣΟΥΣ», ό
Έλιγιά πνίγοντας έντός του τά βάρβαρα πάθη και τά άγρια
μίση, φυλετικά ή άτομικά, άνυψώθηκε πάνω από την έπο-
χή του και μέ προσπάθεια νά ξεπεράσει την ανθρώπινη ι-
διότητα του, πλησίασε πολύ κοντά τό «γλυκό άδερφό της
Ναζωραίας», γιά νά κλάψει, νά θρηνησει τό «σεμνό κρίνο
της Γαλιλαίας», τόν 'Ιησού, στό λευκό φώς του όποιου
φτερουγίζουν όλες οι έλπίδες των ταπεινών. Ό Έλιγιά
θρηνεί, γιά τό σκοτεινό κόσμο τους, όλους τούς σταυρω-
τήςδες του Γολγοθά και του καιρού του, άναφωνώντας στό
τέλος του έμπνευσμένου αυτού ποιήματός του: «Είσαι δέν
είσαι γιός Θεού, μά είσαι ό Θεός του πόνου». Άλλόθρη-
σκος αυτός δειλιάζει στην κρίση, άποδεχόμενος ότι όποιος
άδικοπαθεί και φθάνει εκούσια στό βωμό της Θυσίας, δια-
γάφει, χωρίς άμφισβήτηση, μιά Θεϊκή πορεία. Ό Χριστός
γέμισε την ψυχή του Έλιγιά κι ό ποιητής Έλιγιά άγγιξε τή
θεότητα του Χριστού!

Ξεχωριστά γνωρίσματα στην ποίηση του Έλιγιά είναι ή
ιδέα, ή τεχνική δεξιοτεχνία και ή μορφική έπεξεργασία, ο-
λοφάνερα στοιχεία σέ κάποια πλαστικά του δημιουργήμα-
τα, όπως τό ποίημα «'Ιησούς», στίς προσωποποιήσεις της
Έσθήρ, Ρούθ, 'Ιωβ και άλλων. Καί πιστεύω πώς ή ως έδώ
ανάπτυξη της ποιητικής του προσφοράς δικαιώνουν τή
γνώμη μας γιά μιάν ώριμότητα του, από τίς πίο σπάνιες γί-
σως του νεοελληνικού μας λόγου, άν δέν πέθαινε τόσο
νέος.

Έκεί όπου ή συμβολή του πήρε τή θέση της τελειότη-
τας είναι ή μεταφορά στην έλληνική γλώσσα πολλών κομ-
ματιών της Παλαιάς Διαθήκης, όπως από τό «Δευτερονό-

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

μιο», τό «Ἄσμα Ἀσμάτων», τή «Ρούθ», τούς ψαλμούς τοῦ Ἰωνᾶ, τὰ ὁποῖα χάρη στή χρήση τοῦ καθάρου δεκαπεντασύλλαβου καί τοῦ πλούτου καί τῆς ἁρμονίας τῶν λέξεων τῆς δημοτικῆς, ἀποτελοῦν μίαν ἀληθινή ἀναδημιουργία, κόσμημα τῆς ἐλληνικῆς ποίησης:

Ἀπόσπασμα ἀπό τό «ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ»

*Μέ τῶν χειλιῶν σου τά φιλάκια πότισέ με
τί πὸ γλυκά τά χάδια σου κι ἀπὸ τὸ γλυκὸ κρασάκι.
Εἶναι κι αὐτὸ μυρωδικὸ πού ξεχειλίζει
γι' αὐτὸ οἱ κοπέλες σ' ἔχουν ἀγαπήσει.*

*Εἶσαι ὁμορφὴ καλὴ μου, εἶσαι πεντάμορφη
Τὰ μάτια σου περισπериοῦ ματάκια.
Εἶσαι ὁμορφος καλὲ μου φίλε, ἅχ! εἶσαι ζηλευτός!
Τὸ ὁροσερό τριφύλλι εἶναι κλινάρι μας
Τὰ κέδρα εἶναι τοῦ παλατιοῦ μας τὰ δοκάρια
Καὶ στέγη μας τὰ κυπαρίσσια».*

Ποιητὴς ἐλάσων ὁ Γιώσεφ Ἐλιγιά, μᾶς ἔδωκε, παρὰ τὸν πρόωρο θάνατό του, ἓνα ἔργο ἀνθεκτικὸ καί στῆ σύγχρονη, γιὰ τὸν ποιητικὸ λόγο, ἀντίληψη. Παράλληλα τῇ θύμηση του θὰ ζωντανεύουν πάντα ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς, ἡ λεπτότητα τοῦ χαρακτήρα, τὸ δρᾶμα ἑνὸς πάμφτωχου νέου πού ἀντρωνοταν μέσα σ' ἓνα πολὺ συντηρητικὸ περιβάλλον ὁμοφυϊστικῶν του, ἡ θεοποίηση τῆς ἀτομικῆς του ἀξιοπρέπειας καί ἡ μεγάλη καρτερία του. Μὲ μιά λέξη ὁ Ἐλιγιά θὰ ζεῖ πάντα ἀνάμεσά μας γιὰ τὴν ποιότητα τῆς προσωπικότητάς του, γιατί πάνω ἀπὸ ὅλα ὁ ἐλληνοεβραῖος Ἐλιγιά ὑπῆρξεν ἄνθρωπος!

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Λόγιοι τῆς Ἠπείρου», Ἀθήνα, 1979).

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεῖα: Σουρμελῆ -

Ἀθήναι (109) - Τηλ. 88.39.952

★ Ἐκδότης: τὸ Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον
ὑπὸ τοῦ Προέδρου του κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ,
ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ υπεύθυνος συμφώνως τῷ
νόμῳ (Σουρμελῆ 2 - Ἀθήναι).

★ Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

★ Ὑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατασοῦνη
ΕΠΕ, Σπ. Δοντὰ 10, Ἀθήναι.

★ Ἡ ἀναδημοσίευσις κειμένων εἶναι ἐλευθέρη,
μέ τὴν προϋπόθεσι ὅτι θὰ ἀναφέρεται ἡ πηγή:
Περιοδικὸ «Χρονικά», Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ
Συμβουλίου.

Ἐπιφυλλίδες τῆς «Πρωΐας»

Ἰούδας Ἀλεβῆ

(Ὁ ποιητὴς τῶν «Σιωνιάδων»)

Τοῦ Γιώσεφ Ἐλιγιά

Ὁ Ἰούδας Ἀλεβῆ, ὁ γνωστός καὶ ὑπὸ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα Ἀμποῦ - ἔλ - Χασσάν - ἔλ - Λεβὶ Ἰουδαῖος φιλόσοφος εἶναι ὁ μέγιστος τῶν ἐθνικῶν Ἑβραίων ποιητῶν ἀπὸ τῆς Διασπορᾶς καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1805 ἐν Τολέδω, καθ' ὃν χρόνον ἡ πόλις αὕτη κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνσου ΣΤ', ἀνακηρυττομένη πρωτεύουσα τῆς Καστιλίας.

Μονογενὴς υἱὸς τοῦ Ραββὶ Σαμουήλ τοῦ Καστιλιανοῦ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του νὰ σπουδάσῃ παρὰ τῷ Ραββὶ Ἰσαάκ Ἀλφασσῆ ἐν τῇ ἀραβικῇ Λουκένᾳ, ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς δ' αὐτοῦ ἡλικίας ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν ποιητικὴν του διάθεσιν εἰς ὥραϊα στιχουργήματα διαπνεόμενα ὑπὸ διάθερμον νεανικῆν αἰσιοδοξίαν. Ψάλλει τὴν χαράν, τὸν ἔρωτα, τὴν φιλίαν, ἐξυμνεῖ τὸν οἶνον, γράφει ὥραϊον ἐπιθαλάμιον πρὸς τιμὴν τοῦ φίλου του Ραββὶ Ἰωσήφ Ἀμπέν - Μιγκάς καὶ ἀτενίζει τὴν ζωὴ καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς μέ ἀθριον μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη. Παρηγορεῖ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Μουσῶν τὸν φίλον του Μωϋσῆν Ἀμπέν Ἐζρα, ὅστις, καταβεβλημένος καὶ ἀπελπισ, περιεφέρετο εἰς τὴν ξένην. Τόσον ἐνεθουσιᾶσθη οὗτος ἐκ τοῦ ὁροσεροῦ ταλάντου τοῦ Ἀλεβῆ, ὥστε τοῦ ἀπήντησεν εἰς ὥραϊους στίχους:

*Ἀρσσία τὸ γράμμα ἐστάλαξε μέσ' στήν καρδιά μου, ὦ φίλε!
Σάν τό χρυσάφι οἱ στίχοι σου καὶ λάμπουν σάν ἡ αὐγούλα.*

Ὡς φαίνεται, ὁ Ἀλεβῆ εὐρίσκετο ἐν Λουκένᾳ κατὰ τὸν θάνατο τοῦ διδασκάλου του Ραββὶ Ἀλφασσῆ, ἐπισυμβάντα τῷ 1103, καὶ τὸν ὅποιον ἐθρήνησεν εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν (Ντιβάν Χαΐμ Μπρώδη τ. 11, σ. 100).

Νέος ὢν ἡσθάνθη τὴν μέθην τοῦ ἔρωτος, ἐγεύθη δέ καὶ τὰς πικρίας του. Ἡ ὁροσερά του ἐμπνευσις ἐξεχύθη εἰς διθυράμβους πρὸς τὴν «γλυκύτητα τῶν ματιῶν τῆς περιστερᾶς» ἐρωμένης του, «τ' ἄφρᾶτα μέ τοῦ ροδιοῦ τὴν κοκκινάδα μάγουλά της», τὰ ρόδινα χεῖλη της, τὸ τورνευτὸν της σῶμα.

*Πλάι στό ρέμα ἡ περιστέρα
χάρμα εἶναι τῶν ματιῶν!
Δυσκολόβρετο τ' ἀσήμε.*

*Μά ποῖος θάβρῃ σάν κι' αὐτήν;
Ὅμορφῃ σάν τὴν Τισά,
ποθητὴ σάν τὴ Σιών.*

Ὁ ποιητὴς ἐκφράζει εἴτα πικρὸν παράπονον, διότι ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς «νεαρᾶς δορκάδος» ἐξ ἧς ἐξηρτᾶ-

το ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐδαιμονία του. Γενικῶς εἰς τὴν ποίησίν του διακρίνει τις ὁλην τὴν θελκτικὴν ἀπεικόνισιν τῆς ἀνατολικῆς φύσεως: χλοερά λιβάδια, καταγάλανα ἀκρογιάλια, κελαρύζοντα ρυάκια. Ἄλλ' ἐξαίφνης ἡ σκηνοθεσία ἀλλάσσει. Βλέπομεν τὴν θάλασσαν νά μεταβάλλῃ τὰ κύματά της εἰς ἄρματα πολέμου, τὰ βάθη τοῦ Σιεώλ νά κοχλάζουν, ὁ Λεβιάθαν νά ἐμφανίζεται πλήρης ὀργῆς καὶ τὸ ὀγκῶδες ἱστιοφόρον νά ταλαντεύεται ὡς κελυφος καρύου ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων:

Μὴν ἔρχεται ξανά ὁ Κατακλυσμός
τόν Κόσμο νά ρημάξῃ ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ;
Πούπετα δέ θωρεῖς θερίο, πουλάκι,
μηδ' ἄνθρωπο· τὰ πάντα ἔχουν τελέψει!

Ὅλογυρα τηράω κι' ἄλλο δέ βλέπω
Πάρεξ νερά, οὐρανοὺς κ' ἕνα καράβι.
Γροικῶ καὶ τὸ Λεβιάθαν πού βρυχιέται
καὶ λέω: Ἦρθε τὸ τέλος τῆς Ἀβύσσου...

Καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ πρωτόλεια στιχουργήματα τοῦ Ἀλεβῆ διακρίνεται ἡ σφραγὶς τῆς ὕψλης τεχνουργίας: σκέψις ἀρρενωπῇ, στίχος αὐστηρῶς ὑποτεταγμένος εἰς τοὺς σκληροὺς κανόνας τῆς ἀραβικῆς προσωφίας, ἰσορροπία εἰς τὴν ἐξωτερικευσιν τοῦ αἰσθηματος, φραστικὴ μελωδία εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν λέξεων.

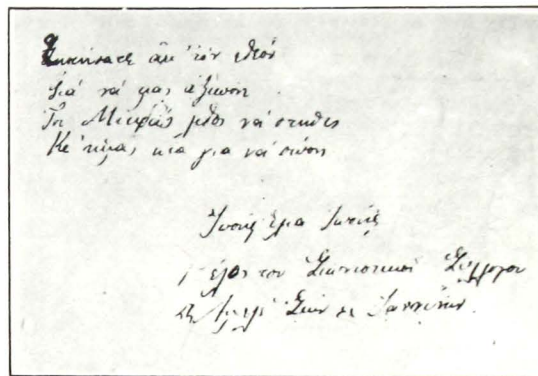
Τὴν ἱστορικὴν ὁμως διὰ τὰ ἐβραϊκὰ γράμματα φυσιογνωμίαν τοῦ Ἀλεβῆ θά ἀνεύρωμεν εὐκρινέστερον εἰς τὰς πολυπληθεῖς αὐτοῦ θρησκευτικὰς ὕμνωφίας καὶ πρό παντός εἰς τὰ ἐθνικά αὐτοῦ ἐλεγεία ἐπὶ τῆς Σιών, τὰς «Σιωνιάδας». Ἐκεῖ ἐμφανίζεται ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς μετὰ ὁλην τὴν τυρταίαν δύναμιν καὶ τὴν δαβιδικὴν χάριν. Ἐκεῖ βλέπομεν νά βαδίζει ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς πρὸς τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀνωτάτου ποιητικοῦ κάλλους. Ἐκεῖ ἀντικρύζομεν τὸν ἄφθαστον ᾠοδόν, τοῦ ὁποῦ ἡ ψυχὴ ἐφλέγετο ἀπὸ ἡσβεστον λατρείαν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, τὴν Σιών καὶ τὸν Θεόν των, ἐκεῖ τὸν περιλύπον θρηνωδόν τῆς ἐθνικῆς παρακμῆς καὶ τὸν προφητικόν ὄραματιστὴν τῆς μελλούσης ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Τὸ «θεῖον φίλημα», τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Χάινε ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἀλεβῆ, ἀντηχεῖ πράγματι εἰς κάθε στίχον του. Ὅταν ἐνθυμῆται τὴν Σιών ἡ ὅταν ὀνειρεύεται τὴν ἀναγέννησιν της, καθίσταται, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, «τῶν τραγουδιῶν της ἡ ἄρπα». Ἄλλ' ὅταν ἡ πραγματικότης παρουσιάζεται γυμνὴ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἀντικρύζει τὴν λατρευτὴν του ὡς δούλην εἰς χεῖρας ἀλλοτρίων, ἔκπτωτον καὶ ἐξηυτελισμένην,

«... σὰν τὸ σκουλήκι σέρνεται
καὶ κλαίει τὸν ξεπεσμό της».

Ἰδοὺ μερικοὶ στίχοι τοῦ ἀπὸ μετάφρασιν τοῦ Ν. Καρβούνη:

Πνίγει ὁ καημός σου τὴ φωνή μου,
μὰ τῶν ὕμνων γίνουμι ἡ ἄρπα
ὅταν σ' ὀνειρευτῶ καὶ πάλι
στὴν πρώτη δόξα ἐσένα.

ὦ! νά μπορούσα νά πετάξω
πρὸς τοὺς τόπους πού ὁ Κύριος ἐφάνη
στά ἐκστατικά, καθάρια μάτια
τῶν προφητῶν σου, ἐσένα.

Χειρόγραφο ποίημα «γιά τὴ Σιών» τοῦ Γιοσέφ Ἐλιγιά.

Καὶ στῶν πατέρων μου τοὺς τάφους
νά ματώσω τὰ γόνατα ἄς ἦταν
μέσ' στὴ Χεβρών πού οἱ ἐκλεκτοὶ σου
κοιμοῦνται αἰῶνια ἐσένα.

Στάσου, ὦ πικρότατο ποτήρι!
λίγη ἀνάσα ζητῶ! Αἶγῃ ἀνάσα!
Πλημμύρισε τὰ σωθικά μου
ἡ ἀλόη σου ἐσένα.

Ὅταν θυμᾶμαι τὴ Σαμάρεια
τό φαρμάκι σου πίνει ἡ ψυχὴ μου
καὶ τὴ Σιών σὰν βάλλῃ ὁ νοῦς μου
ὅλο σ' ἀδειάζω ἐσένα.

Καλότυχος ὁπού προσμένει
καὶ πού ἰδῇ ν' ἀναβρῦση τὸ φῶς σου
κι ἀπάνω του ἰδῇ ν' ἀνοιχτοῦνε
ξανά οἱ πρῶτες σου ἐσένα.

Καὶ νά εὐφρανθοῦν οἱ διαλεκτοὶ σου
καὶ πού θάχῃ χαρὰ στὴ χαρὰ σου
ὅταν γιὰ ἐσέ ξαναχαρᾶζουν
οἱ ἀρχαῖες αὐγές σου ἐσένα.

Διὰ τὴν πλήρη ὁμως κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἀλεβικῆς ποιήσεως, δεόν νά ἔχωμεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰς ἐν γένει περὶ Ἰουδαϊσμοῦ δοξασίας του, ἄς συνεκέντρωσεν εἰς ἴδιον φιλοσοφικόν σύγγραμμα. Τὸ ἔργον τοῦτο συνεγράφη ἀραβιστὶ ὑπὸ μορφὴν διαλόγου καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Χουτζιά βέ ανταλίλ φὶ νούσρα ἔλ - ντίν ἀντεσαλῆ» (Βίβλος τεκμηρίων καὶ ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ μιᾶς ταπεινωμένης πίστεως), μετεφράσθη δέ κατόπιν ἐβραϊστί ὑπὸ τοῦ Ἰμπν Τιμπών μετὰ τὸν τίτλον «Σέφερ Ἀκωζαρή».

Ὁ ποιητὴς φιλόσοφος ἐκθέτει ἀπολογητικὴν πλήρη ἀνθρωπίνης γλυκύτητος καὶ ἀντιασκητικῆς ἐμπνεύσεως, θίγει δέ ὅλα τὰ ἐγκόσμια καὶ ὑπερκόσμια προβλήματα, ἅτινα ἐνδιέφερον τὸν Ἰουδαϊσμόν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ Ἀλεβῆ θέλει ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τοῦ ἀκράτου ὀρθολογισμοῦ, τοῦ ὁποῦ τὸση κατάχρησις ἐγένετο ἀπὸ τοῦ Σααδία μέχρι τῆς ἐποχῆς του (Ἀβικέρων, Μαΐμονίδης κ.λ.π.). Κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, ὁ ψυχρὸς λογισμὸς ἀνευ πλουσίου συ-

Ἐφημερίς «ΠΡΩΪΑ» (28.7.1931)

Γιωζέφ 'Εβριγιᾶ

Με πολλήν λύπην πληροφοροῦ-
μεθα τὸν θάνατον τοῦ συναποστόλου
'Ελληνοεβραίου ποιητοῦ Γιωζέφ 'Ε-
βριγιᾶ. Γιαννιώτης τὴν πατρίδα, ἡ-
σθάνθη, ἔζησε καὶ ἐτραγούδησεν ἑλ-
ληνικά ὅσον ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ποιη-
τάς μας τῆς τελευταίας 15ετίας. Ἡ
παραγωγή του, κατεσπαρμένη εἰς ἐ-
φημερίδας, περιοδικὰ καὶ λεξικά,
εἶνε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τιμία καὶ
ἀξιοπρόσεκτος—πρὸ πάντων ἡ με-
ταφραστική. Γνώστης τῆς παλαιοε-
βραϊκῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης,
μετέφρασε τὸ 'Ἀσμα τῶν 'Ασμάτων,
καὶ μεγάλα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν
'Ιώβ, τὸν 'Ησαΐαν, τὸ Δευτερονόμι-
ον, τοὺς Ψαλμοὺς, τὸ Ταλμούδ, ἀλ-
λά καὶ νεοεβραίων ποιητῶν ἔργα, ὅ-
πως τὴν περίφημον «Πολιτείαν τῶν
Καθιερωμένων» τοῦ Σιαλώμ 'Αλχεΐμ
καὶ ἄλλα. 'Αφήνει, καθὼς πληροφορο-
ούμεθα, καὶ ἀνέκδοτον ἐργασίαν
πολλήν—ἴσως ὁλόκληρον τὸν 'Η-
σαΐαν—μόνην κληρονομίαν εἰς τὴν
γεραιὰν καὶ ἀπροστάτευτον μητέρα
του. Ὁ Σύνδεσμος τῶν Δογοτε-
χνῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει, θὰ ἑ-
καμεν τὴν καλύτεραν ἀπαρχὴν δη-
μιουργικοῦ ἔργου ἐὰν ἀνελάμβανε
καὶ ἐπεμελεῖτο μίαν ἐκδοσιν τῶν
τῶν δημοσιευμένων ὅσον καὶ τῶν
καταλοίπων του. Θὰ ἦτο μία τιμὴ
εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀώρως χαμένου
ποιητοῦ—καὶ ὄχι συμβατικὴ Ἡ
'Πρωΐα', ἐπὶ τῇ θλιβερᾷ ἀφορμῇ
τοῦ θανάτου του, δίδει ἐν ἐπιφυλ-
λίδι ἓνα ἄρθρον του περὶ τοῦ 'Ιούδα
'Αλεβῆ, τοῦ προφητάντακτος αὐτοῦ
τῶν 'Εβραίων τῆς Διασποράς. Καί-
τοι γραμμένον ὑπὸ λεξικογραφικῶς
περιορισμοῦς, ἀποτελεῖ δείγμα τῆς
εὐσυνειδησίας καὶ, ὡς μᾶς ἐπιτρα-
πῇ νὰ εἰπομεν, τῆς ἑλληνοφιλίας
τοῦ ἐκλιπόντος 'Εβραιολόγου.

ναισθηματικοῦ, οὐδόλως ἱκανοποιεῖ τὴν ἀνθρωπίνην
καρδίαν. Ἡ παράδοσις, κατ' αὐτόν, εἶναι κάλλιον παν-
τός ἄλλου εἰς θέσιν νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν θρησκευτι-
κὴν καὶ μεταφυσικὴν ἀλήθειαν. Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ὑπε-
ρέχει τῆς φυσικῆς θρησκείας. Δέν εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ
σκεψὶς ἐκεῖνη ἣτις θὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ γνωρίσω-
μεν τί ἐστὶ καλόν καὶ τί κακόν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῶν πα-
τρῶν παραδόσεων. Κυρίως ὁ 'Αλεβῆ δεικνύει προτί-
μῃς εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ καθήκοντος· ἡ ἀνθρωπίνη
μόρφωσις βαθμολογεῖται οὐχὶ ἀπὸ τὸ καλῶς διανοεῖ-
σθαι, ἀλλ' ἀπὸ τὸ καλῶς πράττειν.

Ἡ θεολογικὴ ἄρα διδασκαλία τοῦ 'Αλεβῆ ἔχει καθα-
ρῶς ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Ἀποκλείει τὴν διεθνιστικὴν
μορφήν τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ, δεχόμενος ἰδιαίτεραν θρη-
σκείαν ἀρμόζουσαν εἰς ἓνα ἕκαστον λαόν. Ἄλλως τε
αὐτὴ ἡ ὑπαρξὶς τῆς κοινωνίας ἔχει ἀνάγκη τῆς ποικι-
λίας τῶν ἀνθρωπίνων γνωμῶν καὶ πεποιθήσεων· εἶναι
φύσει ἀδύνατον νὰ πιστεῦθῃ ὅλος ὁ κόσμος εἰς μίαν καὶ
τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν.

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς αἰωνιότητος τῆς Ὑλης καὶ τῆς
πρώτης Αἰτίας ὁ 'Αλεβῆ δέν διαβλέπει σοβαρόν λόγον
διαστάσεως μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ πίστεως. Ὁ Μωσαϊ-
κὸς Νόμος δέν ὁμιλεῖ εἰμὴ περὶ ἀνανεώσεως τῆς ὕλης,
περὶ δημιουργίας τοῦ σύμπαντος καὶ περὶ ἀρχῆς τῆς
ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὴν ἐ-
βραϊκὴν παράδοσιν, ὁ κόσμος ἀνανεώνεται· πᾶν τὸ ἀ-
μετάβλητον εἶναι αἰώνιον, ἐνῶ ὁ ὕλικός κόσμος εἶναι
πρόσκαιρος. Τὸ μεταβλητόν τοῦ Σύμπαντος μᾶς ὑπο-
χρεεῖ νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς δρώσης Αἰτίας, ἐ-
νὸς Δημιουργοῦ καὶ Ἀνακαινιστοῦ. Ἡ Αἰτία αὕτη,
πρωταρχικὴ οὐσα, ἀπολαύει τῆς Αἰωνιότητος· εἶναι ὁ
Θεός, παντογνώστης καὶ τῶν πάντων ρυθμιστής· τὸ τε-
ράγραμμον αὐτοῦ ὄνομα διασαλπίζει τὴν σοφίαν καὶ
δύναμιν του· ἡ δὲ δύναμις ὡς κατηγορήμα ἀντανακλᾷ
τὴν θεϊαν βούλησιν. Ἄλλ' ἡ βούλησις αὕτη δέν εἶναι
ἔξω τῆς θείας φύσεως καὶ οὐδεμίαν ἔχει συγγένειαν με-
τὸν λόγον τῶν Ἀβικέρων καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν·
πρόκειται περὶ ἐλευθέρας θείας βουλήσεως, κατὰ τὴν ὁ-
ποίαν ὁ δημιουργὸς ἡδύνατο νὰ πλάσῃ ἢ μὴ τὸν κό-
σμον.

Ἡ προφητεία, ὡς θεία πνευματικὴ ἐκδήλωσις, εἶναι
ἐκεῖνη δι' ἣς ἐγνωρίσθησαν μετὰ τὴν θεϊαν βούλησιν οἱ
'Εβραῖοι εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σινᾶ· ταύτην διεδέχθη
ἡ Παράδοσις, ἐπαληθευθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα βραδύ-
τερον διὰ τῶν ἀδιασαλεύτων κηρυγμάτων τῶν διδασκά-
λων τοῦ ἔθνους.

Αὐταῖ, ἐν περιλήψει, αἱ θεολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ
πεποιθήσεις τοῦ συγγραφέως τοῦ «Σεφέρ 'Ακωζαρή»,
τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη διαβλέπει τις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θρη-
σκευτικῇ αὐτοῦ ποιήσει. Διότι πρωτίστως δέον νὰ γνω-
ρίζωμεν ὅτι ἡ ποίησις του εἶναι τὸ λυρικὸν ἀπαύγασμα
μᾶς σκεπτομένης ἅμα καὶ εὐαισθητοῦ ψυχῆς, δυνάμεθα
δὲ νὰ ἀνεύρωμεν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, καὶ εἰς αὐτάς
τὰς «Σιωπιάδας» τὸ ἐθνικοθρησκευτικόν αὐτοῦ «πι-
στεύω».

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ θεολόγου, πρὸ παντός δὲ τοῦ ποιη-
τοῦ, 'Αλεβῆ ἐπὶ τῶν 'Ισραηλιτῶν δλων τῶν ἐποχῶν ὑ-
πῆρξε κολοσσιαία. Δέν θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ἰσχυρισθῶ-
μεν ὅτι καὶ αὕτη ἡ σύγχρονος σιωνιστικὴ ἰδέα ἔλκει
τὴν προέλευσιν ἐκ τοῦ ἱδανικοῦ τῆς ἀλεβικῆς ποιη-

Ὁ τάφος του
στό Α' Ἰσραηλιτικό
Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν.

σεως. Διότι ἐκεῖνο τό ὁποῖον προσδίδει ἰδιαιτέραν αἰ-
γλην καί δόξαν εἰς τήν μεγάλην ταύτην ἐθνικήν φυσιο-
γνωμίαν εἶναι ὅτι ὁ Ἀλεβὴ δὲν ἠρκέσθη μόνον νά θρη-
νῆση ἀπό μακράν τόν ἐκπεσμόν τῆς πατρώας γῆς καί
νά προφητεύσῃ εἰς λαμπράς ἐνοράσεις τόν μελλοντικόν
θρίαμβον τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἠθέλησε νά μεταβῇ ὁ ἴδιος,
ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας ἱστορικές συνθήκας, εἰς τήν
Ἀγίαν Χώραν, ὅπου «ψυχῆς ξανάσασμα εἶναι τό ἀερά-
κι της», καί νά διέλθῃ ἐκεῖ τό ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Ὁ ποιητής ἀντελαμβάνετο βεβαίως τόν κίνδυνον ὃν
διέτρεχεν ἐπιχειρῶν τό προσκύνημα του εἰς κρισιμωτά-
την στιγμήν, λόγῳ τῶν Σταυροφοριῶν, ἀλλ' ἔτρεφε
κρυφίαν τινά ἐλπίδα, ἣν μᾶς ἐμπιστεύεται εἰς ἓνα του
ποίημα· ἡ ἰσλαμική ἥττα καί ἡ χριστιανική κατάληψις
τῆς Ἀγίας Πόλεως θά ἐπετάχυνε τήν ἔλευσιν τῆς ἐθνι-
κῆς σωτηρίας· διότι δὲν πρέπει νά λησμονώμεν ὅτι ἦτο
γέννημα καί θρόνον τῆς χριστιανικῆς Καστιλίας, ἔνθα
ἀπό τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας ἤκουε διαρκῶς νά γίνεται
λόγος περί πτώσεως τῆς μωαμεθανικῆς ἐξουσίας.

Ἐν τέλει τό προσκύνημα καθίσταται διὰ τόν ποιητήν
ζήτημα ὕψιστης ἀνάγκης· ἡ Σιών τοῦ ἐμφανίζεται κατ'
ὄναρ· ὀραματίζεται τόν Ναόν εἰς τήν παλαιάν του δό-
ξαν, τήν θείαν λειτουργίαν εἰς τήν πρώτην αὐτῆς λαμ-
πρότητα. Ἡ νοσταλγική μέθη τοῦ πνίγει τήν εὐαίσθη-
τον ψυχὴν καί ἀναφωνεῖ:

Τῆς Οἰκουμένης ὁμορφιά, πανώρια Πολιτεία
Τοῦ ζακουσμένου βασιλιᾶ,
Μέσ' ἀπ' τὰ βάθη τ' ἄχαρά τῆς Δύσης ἡ ψυχὴ μου
Ἐσένα λαχταρᾷ!

Λυώνει ἡ ψυχὴ μου σάν κερὶ, ὅταν στό νοῦ μου φέρνω
Τῇ δόξᾳ πού σέ στόλιζε, τό Ναό πού ἔχει ρημάξει.
Πά' στά φτερά τοῦ σταυραῖτοῦ σάν ποῖός θά μ' ἀνεβάσῃ
Καί κατά σέ ν' ἀράξω,
Νά βρέξω μέ τό δάκρυ μου τό ποθητό σου χῶμα.
Σέ πόθησα, κι' ὁ βασιλιάς ἄς μὴν εἶναι μαζί σου,
Κι' ἄς σέρπουνε στοῦ Ρκιλεὰδά τά μυρωμένα μέρη
Σκορπιοί, σαῦρες κι ἀστρίτες.
Τῶν ἐρειπίων σου θ' ἄσπαστῶ τίς πέτρες μέ λαχτάρα

Κ' ἡ ἀπόπνοια τοῦ πτωμάτου σου θάναι γιά μένα πάλι
Γλυκύτερη ἀπ' τό μέλι.

Μόλις ἀποπερατώσας, τῷ 1140, τήν συγγραφὴν τοῦ
ἔργου του «Ἀκωζαρή», ὁ ποιητής ἤρchiσε νά ἐτοιμάζε-
ται διὰ τό εὐλαβές προσκύνημα. Ἐπρεπε νά ἐγκαταλεί-
ψῃ τήν μονογενῆ θυγατέρα του, «τὴν ἀδερφήν τῆς ψυ-
χοῦλας του», τόν λατρευτὸν ἑγγονόν του Ἰούδαν, τήν
ἐν Τολέδῳ ἀνωτάτην σχολὴν του καί τοὺς πολυαρί-
θμους μαθητάς, οὓς περιέβαλλε διὰ τῆς στοργικῆς ἀγά-
πης του. Τοῦτο βεβαίως ἐστοίχιζεν ἀρκετά εἰς τόν εὐαί-
σθητον ποιητήν, τήν δέ συγκίνησιν του μετέδωκεν εἰς
ὥραιās στροφάς. Μερικοὶ ἐκ τῶν φίλων του ἀποπει-
ρῶνται νά τόν μεταπείσουν ἀλλ' εἰς μάτην.

Κατὰ τήν διέλευσίν του ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς
Ἰσπανίας προκαλοῦνται ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις ὑπὲρ
τοῦ σοφοῦ ποιητοῦ. Κατελθὼν εἰς Γρενάδαν, ἐπεβίβά-
σθη πλοίου μετὰ τινων φίλων, μέ κατεύθυνσιν πρὸς τήν
Αἴγυπτον. Ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκείνου, ὑπὸ τὴν ἀγωνιώ-
δη ἀνυπομονησίαν καί προσμονήν, ὁ ποιητής ἔκρουσε
τὴν τρυφερωτέραν χορδὴν τῆς λύρας του:

Κατσοφιασμένος ὁ οὐρανός, κ' ἐμέ ἡ ψυχὴ πῶς σπαρταρᾷ!

Τί φτάνει κατὰ τὰ σκηνώματά σου Θεέ μου, τὰ ἱερά...

...Σ' ἓνα караβοσάνιδο στενό
Ἀνάμεσα ἀπὸ γῆς κι' ἀπὸ οὐρανό
Τρικλιζῶ καί χορεύω· τί μέ νοιάζει
Ἀφοῦ σέ λίγο θάδω νά χαράξῃ
Ἡ Ἱερουσαλήμ· κεῖ μέσα θά χορέψω
τὸν ἱερό χορὸ σου, ὦ Ἀγία Πόλη!

Ὁ ποιητής φθάνει εἰς τήν Ἀλεξάνδρειαν, μεταβαίνει
εἰς Κάϊρον, κατευθύνεται, ὑπὸ τὴν συνοδείαν φίλων
του, εἰς Δαμιέττην, ὅπου διὰ τελευταίαν φορὰ οὗτοι ἐ-
πιχειροῦν νά τόν μεταπείσουν ἐκ τοῦ σχεδίου του. Τῷ
συνιστοῦν ὅπως ἐγκατασταθῇ εἰς Αἴγυπτον, ἀφοῦ καί
ἐκεῖ εἶχεν ἐπιφοιτήσει ἡ θεία χάρις, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐγεννήθη

≡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 22

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ ΕΚΡΗΞΙΣ

Στήν Κέρκυρα τό 1891

Μέ τόν παραπάνω τίτλο ὁ γνωστός ἱστορικός κ. Νώντας Ἡλιοπούλος (συγγραφεύς «Μνήμων») δημοσίευσε στήν «Ἑστία» (23, 25, 30 Ὀκτωβρίου καί 1 Νοεμβρίου 1980) τά σημειώματα πού ἀκολουθοῦν:

Ὅπως εἶναι παγκοίνως γνωστόν, ὁ Ἀντισημιτισμός ἀποτελεῖ μακράν φυλετικήν παράδοσιν, ἐκφυλισθεῖσαν μὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας καί περιορισθεῖσαν κυρίως μεταξύ τοῦ Ἀραβικοῦ κόσμου, εἰς μεγάλην ὁμως ἀκμήν ἀνά τοὺς αἰῶνας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῶν Προχριστιανικῶν χρόνων, ἐπιταθεῖσαν κατὰ τοὺς Χριστιανικούς, κορυφωθεῖσαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐπιβιώσασαν δέ μέχρι τῆς αὔγης τῆς ἐποχῆς μας καί ὑποτροπιάσασαν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν συγχρόνων Ἑφιαλτῶν: Ναζιστῶν καί Κομμουνιστῶν.

Εἰς τὴν χώραν μας εἴχομεν μία περιστασιακὴν ἔκρηξιν Ἀντισημιτισμοῦ (μετὰ τὴν παλαιότεραν, περιώνυμον ἐκείνην τοῦ «Πατισίφικο») ἐκδηλωθεῖσαν ἀρχικῶς εἰς τὴν Κέρκυραν καί μεταδοθεῖσαν ἐκείθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καί ἀλαχοῦ, ἐγγίζοντος τοῦ Πάσχα τοῦ 1891. Τὸ ἔναυσμα ὑπῆρξε τὸ ἐξῆς:

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἶχεν ἀνακαλυφθῆ, εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν τῆς νήσου, τὸ πτῶμα παιδίσκης ἀγρίως κρεουργημένον, κρυμμένον μέσα εἰς σακκὶ μέ πίτῦρα καί ἀντισημιτικὰ οὐσίαις.

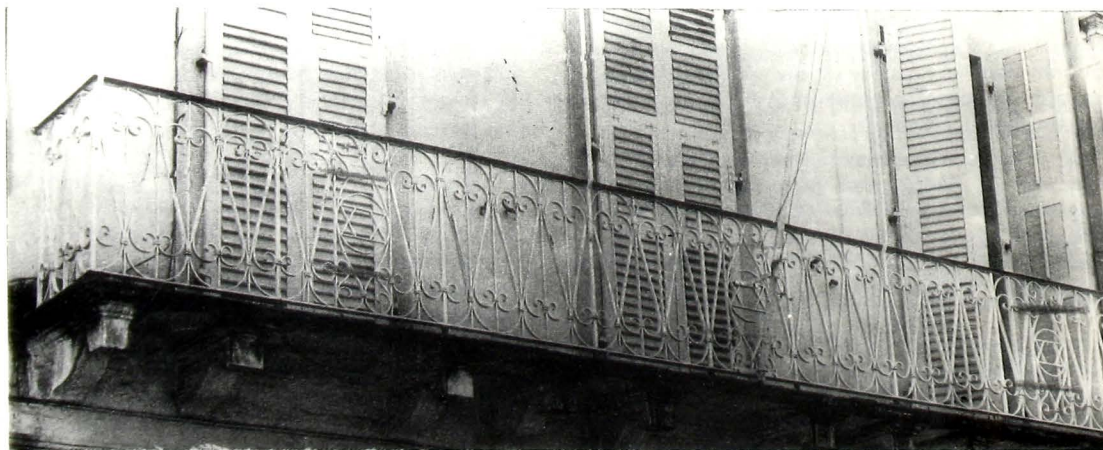
Τὸ εὑρημα συνετάρaxε τὴν Κερκυραϊκὴν κοινωνίαν καί ἀπέτέλεσε μεγάλον μπελᾶν διὰ τὰς Ἀρχάς, διότι διττὴ ἔρμηνεία, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐμπρηστική, προεκάλει πρωτοφανῆ ἀναβρασμόν τόσοσιν μεταξύ τοῦ Χριστιανικοῦ ὅσον καί τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πληθυσμοῦ: Κατὰ τοὺς μὲν, τὸ θῦμα ἦτο Χριστιανή, τὴν ὁποίαν φανατικοὶ Ἑβραῖοι εἶχαν φονεῦσει διὰ ν' ἀποστραγγίσουν τὸ αἷμα τῆς καί νὰ τὸ χρησιμο-

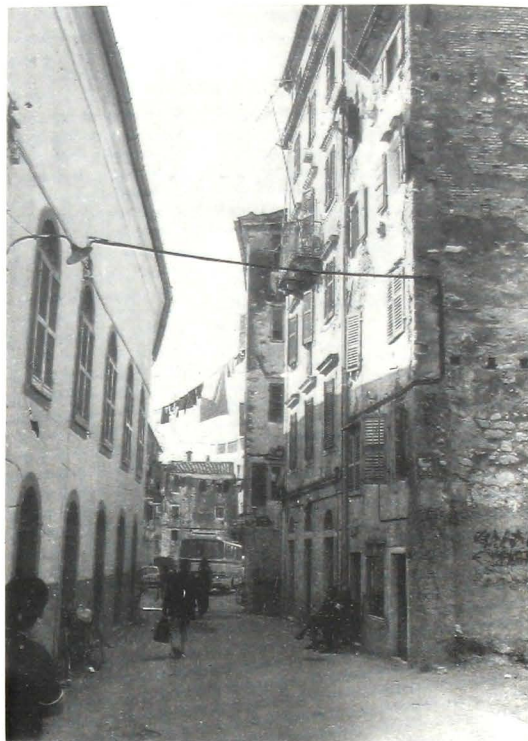
ποιήσουν δι' ἀποκρύφους μυσταγωγικὰς τελετουργίας τῆς θρησκείας των, ἐπικειμένου τοῦ Πάσχα — συμφώνως πρὸς τὰς Μεσαιωνικὰς δοξασίας. Κατὰ τοὺς δέ, ἦτο Ἰσραηλίτις, θῦμα θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ Χριστιανῶν.

Ἐντεῦθεν ἐξεγερσὶς ὄλων τῶν Κερκυραίων, ὁχλαγωγία καί ἐπακόλουθοι ταραχαί, ἰδίως εἰς βάρος τῶν Ἑβραίων, ἀποτελούντων ἐλαχίστην μειοψηφίαν, ἐνόχων παρὰ τῶν ἀποτελούντων τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν Ἑλλήνων. Καί οἱ μὲν πρῶτοι, μὴ διακρινόμενοι ἀκόμη τότε διὰ γενναιότητα καί θεωρούμενοι γενικῶς ὡς ψοφοδεεῖς, ἔσπευσαν νὰ ὁχυρωθοῦν εἰς τὴν ρυπαρὰν συνοικίαν των, ἀποκλείσαντες καί τὰ στενὰ δρομάκια αὐτῆς. Οἱ δέ δεῦτεροι ἐπεδόθησαν εἰς πολιορκίαν των, ἐκδηλώσαντες διαθέσεις νὰ τοὺς καύσουν ζωντανούς εἰς τὸ «γκέτσο» των. Τότε ἐδραστηριοποιήθησαν αἱ Ἀρχαί καί ὀλόκληρος ἡ δημοσία δυνάμεις τῆς Κερκύρας, δηλαδὴ ἡ φρουρά καί ἡ Ἀστυνομία, ἐνισχυμένοι καί ἀπὸ τὸ πλήρωμα ναυλοχοῦντος εἰς τὸν λιμένα μικροῦ πολεμικοῦ πλοίου καί προσεπάθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν τάξιν καί νὰ προστατεύσουν τοὺς κινδυνεύοντας Ἑβραίους — ἐνῶ οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἐγκλισθέντες εἰς τὰς οἰκίας των καί ἀπομονωθέντες ἀπὸ προστατευτικὴν στρατιωτικὴν ζώνην, ἐκινδύνευσαν σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀποθάνουν ἐκ πείνης, διὰ τὸ ἀδύνατον νὰ κυκλοφορήσουν καί νὰ προμηθευθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀγοράν τ' ἀπαραίτητα πρὸς συντήρησίν των.

Ἀφ' ἐτέρου, ὅλα τὰ караδοκοῦντα τίς «ἀναμπουμποῦ-

Ἔνα ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς νέας πόλεως, δίπλα στό σημερινὸ Διοικητήριον. Τὴν ἔμπνευση γιὰ τὴν ἀρχικὴ δημιουργία τῆς συνοικίας εἶχε τὸν προηγούμενον αἰῶνα ὁ αἰώνιος Μπέσσοις. Στὸ μάλκόνι φαίνεται ἀκόμα τὸ Μαγ-κέν Νταβίντ.

ΔΕΞΙΑ: 'Οδός Ἀγίας Σοφίας, ὁ δεύτερος βασικὸς δρόμος τῆς συνοικίας, ὅπως εἶναι σήμερα. ΑΡΙΣΤΕΡΑ: 'Οδὸς Βελισσαρίου. Ἀριστερά τὸ κτίριο τῆς Συναγωγῆς. Δεξιά διακρίνονται καθισμένοι οἱ ἔνοικοι τοῦ μαγαζιοῦ. Προπολεμικὰ οἱ ὁμόθηρσοι, οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μόχθου, ἔτσι κάθονταν ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τους τὰ Σάββατα καὶ τίς γιορτές.

λες» κακοποιὰ στοιχεῖα, ἐπωφεληθέντα τῆς ἐκρύθμου καταστάσεως, τῆς ἀπασχολήσεως τῶν Ἀρχῶν καὶ τοῦ κλίματος φανατισμοῦ, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν ἀνά τας ἐμπορικὰς ὁδοὺς διεσπαρμένων ἐβραϊκῶν καταστημάτων, ἰδίως κοσμηματοπωλείων, ἀργυραμοιβείων, χρηματιστικῶν γραφείων κ.λ.π., ἀπογυμνῶσαντες αὐτὰ ἀπὸ τὸ πλούσιον περιεχόμενόν των — δοθέντος ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀπετέλουν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἰσραηλιτικὸν μονοπώλιον.

Τὰ γεγονότα τῆς Κερκύρας μετεδίδοντο ἐξωγκωμένα, δι' ἐπιστολικῶν ἀνταποκρίσεων εὐφαντάστων συντακτῶν — διότι αἱ Ἀρχαὶ εἶχον ἀπαγορεύσει τηλεγραφικὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ ἰδιωτῶν, ἀκριβῶς διὰ τὴν ἀποφυγὴν μεταδόσεως δημαγωγικῶν τερατολογιῶν ἀπὸ πενταρολογούσας ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐφθανον δὲ εἰς τὰς στήλας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Τύπου, καὶ δοθείσης τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου, πού ἐκυρίαρχει ἀποκλειστικῶς τῶν Διεθνῶν Χρηματιστηρίων, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῶν Δυνάμεων, κατακραυγὴ ἠγέρθη ἐναντίον τῶν ἐξαγριωθέντων Ἀντισιμιτῶν Ἑλλήνων. Ἐγκυρα δημοσιογραφικὰ ὄργανα ἐζήτησαν παρὰ τῶν Κυβερνήσεων τὴν ἀποστολὴν Εὐρωπαϊκῶν ναυτικῶν μονάδων εἰς τὰ ὕδατα τῆς νήσου τῶν Φαιάκων, διὰ τὴν προστασίαν τῶν κινδυνευόντων Ἑβραίων. Ἐξ ἄλλου, διεθνεῖς Ἀντισιμιτικὸν κύκλοι, διότι δέν ἔλειπον καὶ οἱ τοιοῦτοι φρονούντες, ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ρωσίαν, ἐξήγγισαν μέρος τῆς κοινῆς γνώμης τῶν χωρῶν των, εὐεπίφορον εἰς τὰς ἐκ τούτων ἀντιδράσεις, ἐναντίον τῶν θεωρουμένων ὡς αἰμοβόρων Ἑβραίων

πού ἐπεβουλεύοντο τρυφερὰς χριστιανικὰς ὑπάρξεις ὡς σπονδὴν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις μιᾶς ἀπανθρώπου θρησκείας.

Ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν Κέρκυραν, μεγαλοποιημένα παρ' εὐφαντάστων ἢ κακοβούλων φημῶν, ἐνετείνοντο αἰματηρὰ ἐναντίον Ἰσραηλιτῶν ἐπεισόδια, παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῶν ὀργάνων τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Εἰσαγγελικὴ καὶ ἡ Ἀνακριτικὴ Ἀρχὴ εἰργάζοντο ἀόκνως, πλήν ἀκάρπως, διὰ τὴν διαλεύκανσιν τοῦ μυστηρίου τῆς κατακρεουργήσεως τῆς ἀτυχοῦς κορασίδος — Ἑβραίας ἢ Χριστιανῆς.

ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΚΑΙ ΓΡΟΝΘΟΙ

Ἐκτὸς ἀπὸ θρησκευτικὸν φανατισμόν, ὁ φόνος τῆς Κερκυραίας παιδίσκης, τοῦ Ἀπριλίου 1891, Ἑβραιοπούλας ἢ Χριστιανῆς, εἶχεν ἐξάψει καὶ πολιτικὰ πάθη: Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας, ἦσαν, σχεδόν κατὰ παμπφήβαν, Τρικουπικοί· καὶ οἱ τοπικοὶ Δηλιγιαννικοὶ πολιτικοὶ παράγοντες ἐπωφεληθήσαν τῆς ἐκ τοῦ ἐγκλήματος ἐξάψεως διὰ νὰ τοὺς ἐκμηδενίσουν, ὑποδαυλίζοντες τὴν τρομοκρατίαν καὶ τὴν ἐκ τῆς νήσου φυγὴν αὐτῶν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ ἀνταπόκρισις πρὸς μεγάλην ἀθηναϊκὴν ἀντικυβερνητικὴν ἐφημερίδα (ἀλλ' ὄχι καὶ ὀλιγώτερον ἀντι-Τρικουπικὴν) — καὶ τὰ ἐπακόλουθα σχόλια αὐτῆς:

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ ΕΚΡΗΞΙΣ

«Ἡ Ἑβραϊκὴ συνοικία (τῆς Κερκύρας) εὐρίσκεται ἐν ἀποκλεισμῷ. Πρὸ ἐβδομάδος ἀπέθανεν ἡ μικρὰ ἐγγονή τοῦ Ἀρχιρραβίνου καὶ μόλις τὴν ἐβδόμην νύκτα τὴν ὠδήγησαν εἰς τὸ Νεκροταφεῖον, τῇ συνοδείᾳ ἀστυνομικῶν καὶ στρατιωτῶν. Λέγεται ὅτι ἐκ τῶν δαρέντων Ἰσραηλιτῶν ἀπέθανον τέσσαρες καὶ μία γυνή, ἀλλ' οἱ ὀμόθηρσοὶ τῶν φοβοῦνται νὰ θάψωσι τοὺς νεκρούς. Ὑπολογίζεται ὅτι ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα ἀσθενοῦσι, δαρέντες ὑπὸ τοῦ φανατισθέντος πληθους, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν διατρέχουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Φοβοῦμαι ὅτι τὸ κακὸν δὲν θὰ σταματήσει ἔως ἐδῶ».

Καὶ ἐσχολιάζετο ἐν συνεχείᾳ:

«Οἱ φόβοι τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας εἶναι εὐλογοί. Ἐφ' ὅσον αἱ Ἀρχαὶ καὶ πρὸ πάντων ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐννοοῦσι νὰ τερματισθῇ ἡ κατάστασις αὕτη, ἡ καταισχύνουσα τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὸ Κράτος, βεβαίως τὸ κακὸν θὰ αὐξηθῇ. Ἐχομεν παρ' ἀξιοπίστων προσώπων τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ τραγικὴ αὕτη κατάστασις ἔχει καὶ κερδοσκοπικὸν ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν ἀκόμη χαρακτῆρα. Ἡ Ἑβραϊκὴ παροικία τῆς Κερκύρας εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν ἀπολαύει τῶν συμπαθειῶν τοῦ Κορδονίου (ἐμβλήματος τῶν Δηλιγιαννικῶν), τῶν Ἰσραηλιτῶν ὑποστηριζάντων, κατὰ τὰς ἐκλογάς, τοὺς Τρικουπικοὺς ὑποψηφίους. Τὸ «Κορδόνι», λοιπὸν εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἐξωθήσῃ τὰ πράγματα φανατίζον περισσότερον τὸν ὄχλον. Δὲν δυσκολευόμεθα νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὴν πληροφορίαν ταύτην. Ἐν Ἑλλάδι ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ πολιτικὴ ἀκολασία προβαίνει εἰς τὰ ἔσχατα, τὸ πρᾶγμα δὲ δὲν εἶναι ἀπίθανον, ἀφοῦ ἔχομεν τὸ γεγονὸς ὅτι καμμιά δεκαπενταριά εἶναι οἱ ὑποκινούμεντοι τὰς κατὰ τὴν φιλησυχίαν καὶ φιλονόμων Ἰσραηλιτῶν βιαιοπραγίας, αἱ Ἀρχαὶ εἰς οὐδενὸς τῶν ταραξίων προέβησαν τὴν σύλληψιν, παριστάμεθα δὲ εἰς τὸ οἰκτρὸν θέαμα τῶν ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας ταραχῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνευ δικαιολογημένου λόγου, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ σφαγείσα κορσὰς ἦτο Ἑβραία».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν εἰς τὸ ἀνωτέρω σχόλιον μνημονευόμενον «κερδοσκοπικόν» χαρακτῆρα τῆς κατὰ τῶν Ἑβραίων καταδρομῆς, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας εἶχον εἰς χεῖρας τῶν ὀλοῦ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν ζωὴν τῆς πόλεως καὶ ὥς ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἐμπορευόμενοι καὶ χρηματισταὶ ἐπεθύμουν ἐλκερδίσως τὴν ἐξόντωσίν των.

Ἰδοὺ καὶ ἐν ἀκόμῃ, σχετικόν, σχόλιον τῆς ἰδίας ἐφημερίδος:

«Ἡ ἐν Κερκύρᾳ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης εἶναι ἴσως ἡ μάλλον πολυάριθμος τῶν ἐν Ἑλλάδι, καὶ εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς ἐμπορικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς νήσου. Τὰ μέλη τῆς εἶναι πολῖται Ἕλληνες, ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ἐκπληροῦν ἀπάσας τὰς πρὸς τὸ Ἔθνος ἡμῶν ὑποχρεώσεις, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Χώρας καὶ εἶναι κατὰ πάντα ἰσότιμοι πρὸς αὐτοὺς. Οἱ πλείστοι μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν εὐπορίαν, τὴν ὑπέροχον θέσιν, τὴν κοινωφελὴ ἐν τῷ τόπῳ δράσιν. Τὰ περισσότερα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων εὐρίσκονται εἰς

χεῖρας των. Οἱ ἐξ αὐτῶν ἐπιστήμονες ὄλων τῶν κλάδων εἶναι ἱκανοὶ καὶ χρησιμώτατοι καὶ ἀναφέρονται μετὰ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων. Εἶναι λυπηρότατον λοιπὸν ὅτι ἐν ἀπλοῦν ἐγκλημα, ὅμοια πρὸς τὸ ὁποῖον συμβαίνουν πανταχοῦ τῆς χώρας, ἤλθε νὰ σπείρῃ τὸν σπόρον τῆς διχονοίας μετὰ τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτην κοινωνικὴν ἀνωμαλίαν εἰς τὸν Τόπον».

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀνωτέρω, διθυράμβου ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων Ἰσραηλιτῶν, ἃς μνησθώμεν καὶ τοῦ Χαλκιδέως Ἰσραηλῆτος Συνταγματάρχου Μαρδοχαίου Φριζῆ, πρώτου πεσόντος ἀνωτέρου Ἀξιωματικοῦ κατὰ τὸν Ἕλληνο - Ἰταλικὸν πόλεμον τοῦ 1940, εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρόν — ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ τῆς συμπιπτοῦσης πανηγυρικῆς ἐπετείου.

ΑΠΗΝΕΙΣ ΠΡΟΑΣΠΙΣΤΑΙ

Χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐγκύκλιος τοῦ νέου τοποθετηθέντος Νομάρχου Κερκύρας Μπουκλάκου (εἰς ἀντικατάστασιν παυθέντος προηγουμένου) ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του — ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντισημιτικὴν ἐκκρίσιν εἰς τὴν νήσον:

«Πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ἡ τάξις, διότι τότε μόνον δύναται νὰ λειτουργήσῃ ἀπροσκόπτως ἡ Δικαιοσύνη πρὸς ἀνέρευσιν τῶν ἐνόχων τοῦ σκοτεινοῦ ἐγκλήματος. Ἡ συνδρομὴ τῶν νοημόνων καὶ φιλησυχῶν πολιτῶν Κερκυραίων πρὸς ἐπάνοδον τῆς ἀσφαλείας ἐν τῇ πόλει αὐτῶν, ἥτις διεκρίθη καὶ διακρίνεται πάντοτε διὰ τὴν ἀνεξιθρησκείαν καὶ τὰ φιλόνομα αὐτῆς αἰσθήματα, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἡ συνδρομὴ αὕτη πεποιθήμεν ὅτι θέλει ἀπαλλάξῃ τὰς Ἀρχάς τῆς ἀνάγκης πρὸς ἀδυσώπητον ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου κατὰ παντός προβαίνοντος εἰς πράξεις ἀντικειμένας πρὸς αὐτοὺς».

Ἐσχολιάζετο δὲ ἀπὸ δημοσιογραφικῶν στηλῶν ἡ σκληρυνσις τῆς στάσεως τῆς Κυβερνήσεως ἔναντι τῶν ταραξίων τῆς Κερκύρας διὰ τῶν ἐξῆς:

«Ἐκ τῆς ἐνόχου ἀδρανεῖας τῶν Ἀρχῶν ἠρύσθησαν τὴν τόλμην των οἱ πρωτεργαταὶ τῶν ἀταξιῶν καὶ τὰ πράγματα ἐπεδεινώθησαν μέχρι σημείου τοιούτου, ὥστε νὰ προκληθῇ ἐπέμβασις τῶν ξένων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κινδυνεύόντων Ἑβραίων! Καὶ τότε μόνον ἐξύπνησεν ὁ Δηλιγιάννης καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ εἰς Κέρκυραν ὡς Νομάρχην τὸν κ. Μπουκλάκον καὶ ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς μετὰ στρατοῦ. Καὶ ἔπρεπε μόνον ἡ ἐκφρασις τῆς θελήσεως τοῦ κ. Μπουκλάκου, ἀρχαίου καὶ δραστηρίου ὑπαλλήλου, γνωστοῦ ὡς μηδέποτε θυσιάσαντος τὴν ἀξιοπρέπειάν του εἰς κομματικὰς ἐπιβουλὰς, ἵνα ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις πλήρως. Ἦρκεσεν ἡ ἀποφασιστικὴ ἐκδήλωσις τῶν προθέσεών του νὰ καταδιώξῃ πάντα ταραξίαν, ἤρκεσεν ἡ παρουσία μόνον τῶν Ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ ὅπως ἐντός οὐκ ἐπὶ περισσώτερον τῶν 24 ὥρῶν ἡ τάξις ἀποκατασταθῇ πλήρως».

Πέραν τῶν κατασταλτικῶν μέτρων καὶ τῆς χρησιμοποίησεως ἱκανῶν ἀξιωματῶν, ἀπεστάλη εἰς τὴν Κέρκυραν ἵνα ἐποπτεύσῃ τὴν ἀνακρίσεων πρὸς ἐξιχνίασιν τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπακολουθῶν γεγονότων, αὐτὸς ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν Ἐφετῶν τῆς Πρωτευούσης.

•

Ὅπως τὸ ἐγράψαμεν ἤδη, ἐξηγέρθη καὶ ὁ εὐρωπαϊκὸς Τύπος ἀπὸ τὰ εἰς Κέρκυραν συμβάντα. Εἰς σοβαράν ἐφημερίδα τῆς Βιέννης, σπουδαίου διπλωματικοῦ κέντρου τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐγράφετο ὡμῶς ὅτι «οἱ φυγόπονοι καὶ νωθροὶ Κερκυραῖοι φθονοῦντες τοὺς δρα-

ΔΕΞΙΑ: Μιά άποψη της οδού Παλαιολόγου, του εμπορικού δρόμου της παλιάς εβραϊκής συνοικίας, όπως είναι σήμερα. ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Μιά μικρή πλατεία του «γκέττο» της εβραϊκής συνοικίας.

στηρίους καί εύφueis 'Ισραηλίτας συμπολίτας των, διήγειραν κατ' αὐτῶν τόν ἄθλιον καί ἀμαθῆ ὄχλον, πρὸς ἐξουδετέρωσιν των».

Ἄφ' ἑτέρου ὁ ἐπίσης ἔγκυρος «Πεσταῖος Λλοῦδ» ἔγραφεν:

«Ἀπὸ τῶν ρωσικῶν στεππῶν ἡ λύμη τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ μετεδόθη εἰς τὰς γελαστάς ἀκτάς μιᾶς τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους, ὅπου ὁ παρ' ἀμαθῶν καί ἀσυνειδήτων ἱερέων φανατιζόμενος ὄχλος ἐξακολουθεῖ ἀπὸ ἐβδομάδων ἀπειλῶν νυχθημερόν διὰ φόνου καί ἐμπρησμοῦ τὴν κοινότητα πτωχῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι κεκλεισμένοι ἐν τῇ ρυπαρᾷ αὐτῶν συνοικίᾳ ὑφίστανται φρικαλέους διωγμούς καί πραγματικὴν πολιορκίαν παρὰ αἰμοδιψοῦς συρφετοῦ. Εὐρισκόμεθα ἐνὺπιον κινήματος ἀποτελοῦντος ἀληθῆ ἐμπαιγμὸν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνεξάλειπτον δέ δνειδος θά ἐγκολαφθῇ εἰς τόν αἰῶνα μας, ἐάν δέν κατασταλῇ τὸ κίνημα πρὶν ἢ ὁ φονικὸς καί ἐμπρηστικὸς ὄχλος ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργον του».

*

Τὸ ἡγανακτημένον ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας ἐπροκαλεῖτο ὄχι μόνον διότι μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον καί ὑπήκοοι τῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ καί διότι οἱ μεθ' ὧν συνηλλάσσοντο οὗτοι ἐμπορικῶς εὐρωπαϊκοὶ Οἴκοι, ἐζημιούντο ὡς ἐκ τῆς συνεπειᾶς τῶν γεγονότων διακοπῆς τῶν συναλλαγῶν. Ἀναδημοσιεύουσα τ' ἀνωτέρω σχόλια ἀθηναϊκῆ ἐφημερίδα ἔγραφε συμπληρωματικῶς:

«Καί ἕτερα εὐρωπαϊκὰ φύλλα ἐκήρυξαν σταυροφορίαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Δυστυχῶς οἱ παραχοποιοὶ δέν ἀνελογίσθησαν ὅτι πληττοντες τοὺς Ἰουδαίους ἐπληττον συγχρόνως, καί δὴ σφοδρότερον, τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ὑποδούλους Ἕλληνας. Πρῶτοι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἕλληνες θά αἰσθανθῶσι καιρίως τόν ἀντίκτυπον, βλέποντες καθισταμένην ἀκόμη ἀμυδροτέραν τὴν ἐλπίδα τῆς συναινέσεως τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς βριθούσης Ἑβραίων πόλεως των. Ἀπὸ τοῦδε ἤρξατο πάλιν πνέων ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἀνεμος μισελληνικός· αἱ εὐρωπαϊκαὶ δέ ἐφημερίδες κηρύττουσιν ἤδη ὅτι ἐν Κερκύρᾳ ἐπικρατεῖ πλήρης ἀναρχία καί ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις πρέπει νὰ ἐπέμβωσιν ὑπὲρ τῶν καταδιωκομένων Ἑβραίων, ἀναπληροῦσαι αὐταὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν».

*

Τὸ ἀνθελληνικὸν κῦμα ὠγκοῦτο ἀνά τὴν Εὐρώπην ὡς ἐκ τῆς ἀφίξεως, εἰς τὰς Πρωτευούσας καί τὰ μεγάλα κέντρα, Ἑβραίων προσφύγων, διαφυγόντων πλησίον τῶν ἀπανταχοῦ ἐγκατεστημένων ὁμοθρήσκων των καί μεγαλοποιούντων, δι' ἐμπαθῶν ἀφηγήσεων, τὰ γεγονότα. Ἐγραφε σχετικῶς μ' αὐτὰ ἀθηναϊκῆ ἐφημερίς:

«Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἔχει ἐστραμμένα τὰ ὄμματά του πρὸς τὴν Κέρκυραν, ἐνθα ἡ Ὀρθοδοξία καταισχύνεται καί ἡ Ἑλλὰς ἀτιμάζεται παρὰ τοῦ μαινομένου ὄχλου. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐν Κερκύρᾳ διακυβεύεται οὐ μόνον ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καί αὐτὸ τὸ μέλλον τῆς Ἑλ-

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΙΣ

λάδος. Ἐν τῷ Αὐστριακῷ Κοινοβουλίῳ ζητεῖται ἡ ἐπέμβασις τῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὲρ τῶν ἐν Κερκύρᾳ κινδυνεύοντων Αὐστριακῶν ὑπηκόων. Ἡ Ἀγγλία ἀποστέλλει πλοῖον πολεμικόν. Ὁ Ρότσχιλδ τοῦ Λονδίνου, διὰ τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν Τραπεζῆς ἐπικαλεῖται τὴν πρὸς διάσωσιν τῶν ὁμοφύλων του ἐνέργειαν τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ σάλος, ἐν ᾧ κλονίζεται ἡ δημοσία ἡμῶν πίστις, δεινοῦται ἔνεκα τῆς ἐχθρικῆς καθ' ἡμῶν στάσεως τῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην χρηματιστῶν Ἑβραίων.

* * *

ΜΕΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Καίτοι ἐν πολλοῖς ἀναμασῶμεν τὰ ἴδια ἅς ρίψωμεν τελευταῖον βλέμμα εἰς μερικὰς ἀκόμη φωτογραφικὰς λήψεις τῶν ἀντισημιτικῶν γεγονότων τῆς Κερκύρας τῆς ἐβδομάδος τῶν Βαίων τοῦ ἔτους 1891 — ἐπὶ τῶν ὁποίων διὰ μακρῶν ἔχομεν ἤδη ἐγκύψει:

Ἰδοὺ ἕνα ἄλλο δημοσιογραφικὸν «ἐνσταντανέ» — δέκα ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐξέσπασαν τὰ ἐπεισόδια:

«Ὁ κατὰ τῶν Ἰουδαίων φανατισμὸς τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Κερκύρας ἐπιτείνεται. Προσφάτως συνηθροίσθησαν ἐν τῇ κεντρικῇ πλατεῖᾳ πολλοὶ ὁμόδοξοι καὶ πικρῶς ἐσχολάζον τὴν ἀδράνειαν καὶ σιωπὴν τῆς Ἀνακρίσεως, ὅμιλοι δὲ περιερχόμενοι τὴν πόλιν ἔψαλλον ἄσματα διεγείροντα τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Τὰ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ξυλοκοπήματα ἐξακολουθοῦν. Δὲν παρέρχεται ἡμέρα πού νά μὴ δαρῇ καὶ ἀπὸ ἑνας. Ὅχι μόνον θρῆνος καὶ κοπετός ἀντηχεῖ ἀνὰ τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, ἀλλὰ καὶ λιμός, διότι ἔνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτῆς, οἱ πολιορκούμενοι ἀδυνατοῦν νά προμηθευθοῦν τροφίμα καὶ χρήματα. Ἑβραῖοι ἐπιχειρήσαντες νά προσεγγίσουν τὸ Ἐνεχυροδανειστήριον διὰ νά προσπορισθοῦν ρευστόν, κατεδιώχθησαν παρὰ караδοκούντων Χριστιανῶν καὶ ἐχρειάσθησαν στρατιωτικὴν προστασίαν διὰ νά ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ἴδια».

*

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως εἶδομεν ἤδη, πρὸ τῆς διεθνοῦς κατακραυγῆς ἐδραστηριοποιήθη ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν καὶ δραστικά μέτρα προστασίας τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας ἐλήφθησαν — τὰ ὁποῖα ὅμως προεκάλεσαν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ φανατισμένου χριστιανικοῦ ὄχλου, διαμαρτυρούμενου ὅτι οἱ νέοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ διοικηταὶ ἐμερολήπτουν ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατεδίωκον τοὺς χριστιανούς. Τοῦτο δὲν ἡμείωσε τὴν σύλληψιν ἀρκετῶν δεκάδων ταραξιῶν καὶ τὴν δίωξιν καὶ ἄλλων. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀλλαγῆς νοοτροπίας τῶν ὑπευθύνων τῆς τάξεως εἶναι ὅτι ἐπαύθη χωροφύλαξ διότι δὲν συνέλαβεν ἀγυρίοπαῖδας λιθοβολοῦ.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ Κυβέρνησις διέθεσεν ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσὸν ὑπὲρ ἀρωγῆς τῶν δοκιμαζομένων θυμάτων τοῦ χριστιανικοῦ φανατισμοῦ.

Κατόπιν τούτων ὁ Ἀρχираββίνος Κερκύρας ἀπέστειλε θερμὸν εὐχαριστήριον τηλεγράφημα πρὸς τὸν Πρωθυ-

πουργόν Δηλιγιάννην — ὅπερ ὁ ἐν Λονδίῳ Ἕλλην πρεσβευτὴς Ἰωάννης Γεννάδιος, εἰς τῶν διαπρεπεστέρων διπλωματῶν μας πάσης ἐποχῆς, ἐκοινοποίησε πρὸς τὸν ἀγγλικὸν Τύπον, πού εἶχεν ἐξεγερθῇ διὰ τὸν ἐκδηλωθέντα ἐν Ἑλλάδι ἀντισημιτισμόν, συνώδευσε δὲ διὰ τῶν ἐξῆς εὐστόχων δηλώσεών του:

«Ὀλιγόμεθα διὰ τὴν σκληρὰν ἔκρηξιν ὅσον καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ ἀδίκως ρεῦσαν αἷμα καὶ ἡ ἐπακόλουθος ἐνδεια καὶ ἀθλιότης θά προσεγγίξῃ ἔτι μᾶλλον δύο ἀρχαίους λαοὺς οἵτινες, καίπερ διάφορον ἔχοντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν πίστιν, ἀποτελοῦσι τοὺς δύο στόλους ἐφ' ὧν θεμελιούται ἡ θρησκεία, ἡ ἡμέρωσις καὶ ἡ πρόοδος τοῦ κόσμου».

Καὶ ὑλικὴ συμπαράστασις ἐξεδηλώθη πρὸς τοὺς δοκιμασθέντας Ἰσραηλίτας τῆς Κερκύρας. Ὁ οἶκος Ρότσχιλδ τοῦ Λονδίνου προσέφερε βοήθειαν ἐξ χιλιάδων δραχμῶν, ἡ τέως Αὐτοκράτειρα τῶν Γάλλων Εὐγενία, ἀποβιβασθεῖσα εἰς Κέρκυραν κατὰ κρουαζιέραν τῆς ἀνὰ τὰς Δαλματικὰς ἀκτὰς, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν, παραμυθίσασα τοὺς παθόντας καὶ προσφέρασα ποσὸν πεντακοσίων δραχμῶν.

Ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας Ἐλισάβετ, ἐπιστρέψασα εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου διέμενε κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, ἀπὸ περιήγησίν τῆς ἀνὰ τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, καὶ λαβοῦσα γνῶσιν τῶν γεγονότων, ἐξεδήλωσε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διὰ τὴν τύχην τῶν θυμάτων τῶν ἀντισημιτικῶν ταραχῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως τὸ ἔχομεν καὶ προηγουμένως ἀναφέρει, ἀγγλικά καὶ γαλλικά πλοῖα, ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοὺς ἀντιστοίχους στόλους τῆς Μεσογείου, εἶχαν καταπλεύσει εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας, ἐνῷ ἰταλικά τοιαῦτα εὐρίσκοντο ἤδη ἐν πλῶ πρὸς ἐκεῖ. Τὸ ἐνδιαφέρον, μάλιστα τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν μεγαλόνησον τοῦ Ἰονίου εἶχεν ἔκτοτε καταστῆ ἐκδηλον, διὰ τῆς ἀφίξεως ἐπὶ τόπου τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Φεδοστιανῆ, «πρὸς προστασίαν» τῶν ἀνυπάρχτων Ἰταλῶν ὑπηκόων...

*

Τὰ ἀντισημιτικά γεγονότα τῆς Κερκύρας ὑπῆρξαν μεταδοτικά, εἰς γειτονικάς περιοχὰς καὶ εἰς ἀπωτέρας. Κυρίως εἰς τὴν Ζάκυνθον, κατὰ τὴν περιφορὰν τῶν Ἐπιταφίων, ἰδιαίτερος κατανυκτικήν, πάντοτε, εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, φανατισθέντες Χριστιανοὶ ἠθέλησαν νά ζητήσουν τὸν λόγον ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους συμπολίτας των διὰ τὴν δολιότητα τοῦ Ἰούδα καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ Ναζωραίου. Καὶ ξυλοδαρμοί, ἂν μὴ καὶ αἱματηρὰ ἐπεισόδια ἔλαβον χώραν, κατὰ τῶν δυστυχῶν «χαχαμίκων» — καθ' ὃν χρόνον ἐθρηνεῖτο ἡ θυσία τοῦ Διδασκάλου τῆς Ἀγάπης. Εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμόν διεσαλεύθη ἡ τάξις, ὥστε τὰ πολεμικά πλοῖα ἐπληρώμενα μέ ἰσχυρὰ ἀγῆματα κατέπλευσαν ἐσπευσμένως εἰς τὸ εἰρηνικόν, κατὰ τὰ ἄλλα Κρόνον τοῦ Λεβάντε» ἐνῷ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Κ. Κουμουνδούρος διενυκτέρευεν εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐν διαρκῇ ἐπικοινωνίᾳ μέ τὴν νῆσον, ἀγωνιῶν διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν γεγονότων καὶ δίδων διαταγὰς, ἀναλόγως τῶν ἀναφορῶν τὰς ὁποίας ἐλάμβανε.

Ἄλλαι ἀντιεβραϊκαὶ ἐξεγέρσεις ἔλαβον χώραν κατὰ τὰς ἰδίας ἐκείνας ἡμέρας εἰς τὴν Λευκάδα καὶ τὰς Πάτρας — ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μακρινὴν Εὐβοίαν, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸ Μαντοῦδι.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΦΡΕΖΗΣ:

ΛΕΟΝΑΡΝΤ ΜΠΕΡΣΤΑΪΝ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΑΓΝΩΣΤΑ

Ο Λέοναρντ Μπερστάϊν είναι περισσότερο γνωστός στο κοινό της Ελλάδας από τις πολυάριθμες ηχογραφήσεις του σαν διευθυντής ορχήστρας. Πρόσφατα κυκλοφόρησαν στη χώρα μας τέσσερις δίσκοι με τα κυριότερα έργα του σαν συνθέτη. Οι δίσκοι είναι έγγραφής του 1980 από την Deutsche Grammophon. Το άρθρο αυτό έχει σαν σκοπό να παρουσιάσει αυτά τα έργα και να υπάρξει το έρέθισμα για πιο πλατύ κοινό να πλησιάσει τη μουσική του μεγάλου Έβραίου συνθέτη.

Τό πρώτο από τα έργα στα όποια θά αναφερθούμε είναι η πρώτη του συμφωνία. Είναι έργο σημαντικό γιατί αποτελεί μία επιστροφή στο παλιότερο σύστημα σύνθεσης και αρνείται τις εξαιρετικές τεχνολογίες στη μουσική του γλώσσα. Γι αυτούς που διαθέτουν τό εφόδιο της θεωρητικής μουσικής γνώσης αναφέρω ότι η γλώσσα του είναι προοδευτική τονική με την παρεμβολή σειραϊκών εφέ.

Σέ πολύ γενικές γραμμές η μορφή του έργου ακολουθεί την παραδοσιακή τριμερή συμφωνία με μετάθεση του θηλυκού μέρους στο τρίτο, μορφή που χρησιμοποίησε κι ο Ένέσκο στην τρίτη του συμφωνία.

Τό κάθε μέρος φέρει κι από έναν

ΕΡΓΑ ΤΟΥ

τίτλο, που δηλώνει τη μουσική δράση και την εξέλιξή της. Σέ πολύ γενικές γραμμές η συμφωνία πραγματεύεται τόν ανθρώπινο ξεπεσμό. Στο πρώτο μέρος («Προφητεία») ένας προφήτης μιλά στο λαό του, που όμως δεν τόν ακούει και τέλος αυτός σωμαίνει. Στη συνέχεια, μέ τό δεύτερο μέρος, έρχεται τό κακό που είχε προλέξει ο προφήτης («Βεβήλωση»). Είναι ή βεβήλωση του ανθρώπου, του έργου του και των αξιών του. Σάν έπιστέγασμα έρχεται τό τρίτο μέρος μέ τούς μελοποιημένους στίχους του Έρεμία, από τούς όποιους πήρε και ή συμφωνία τήν έπνομασία «Του Έρεμία».

Στό έργο αυτό θά παρατηρήσουμε ένα χαρακτηριστικό ψυχολογικό ιδίωμα, που κυρίως φαίνεται στο δεύτερο μέρος. Είναι ένας τελείως δικός του τρόπος νά εκφράσει τό πάθος μέ έναν τελείως συναισθηματικά κομψό τρόπο.

Αυτό είναι πολύ μεγάλο έπίτευγμα. Θά πώ μόνο πώς ο ίδιος, ο μεγάλος Μπράμς είχε μία μεγάλη ψυχολογική δυσκαμψία.

Ακόμα πρέπει νά αναφέρουμε τό

ύψηλό επίπεδο της λυρικότητας στους «Θρήνους του Έρεμία» που άγγίζει ίσως ψηλότερα επίπεδα από αυτά που έφτασε ο Μάλερ στά Klagenlieder του.

Τό '47 μάς παρουσιάζει τή δεύτερη συμφωνία του γιά πιάνο και ορχήστρα, μέ δράση στενά συνδεδεμένη μέ τό ποίημα του Auden Έποχή του Άγχους. Όμως τό έργο μπορεί νά νοηθεί και άνεξάρτητο από αυτό, όπως μάς λέει ο ίδιος ο συνθέτης.

Τό νόημα αυτής της συμφωνίας είναι ή συνέχεια της πρώτης. Περιγράφει τόν ξεπεσμό του ανθρώπου, που ήδη προβλέπεται, αλληγορώντας πάνω στους στίχους του Έρεμία.

Τό αδιέξοδο που έφτασε ο άνθρωπος πρέπει νά βρεί κάποια λύση. Κι ή λύση θά είναι μία νέα συμφωνία μέ τό Θεό. Αυτή ή συμφωνία πετυχαίνεται μέ τήν τρίτη του συμφωνία που, έπειδή περιλαμβάνει μελοποιήσεις του Καντίς, έχει τήν έπωνυμία «Καντίς».

Γιά νά καταλάβουμε σέ μεγαλύτερη έκταση και πιότερο βάθος τή φιλοσοφία αυτού του έργου, καλό είναι νά διαβαστεί τό βιβλίο του Έριχ Φρόμ «Και ως Θεοί έσεστε» και άν όχι όλο, τουλάχιστον τό κεφάλαιο «Η έννοια του Θεού». Είναι

ΛΕΟΝΑΡΝΤ ΜΠΕΡΣΤΑΪΝ

ο μόνος τρόπος για νά αποφευχθούν παρανοήσεις και βουδδιστικές έκτροπές στα λεγόμενά του.

Τό έργο του αυτό, πού κατά τή γνώμη μου εΐναι τό άριστούργημά του, περιλαμβάνει, έκτός από μία τεράστια όρχήστρα, μικτή χορωδία, παιδική χορωδία, σοπράνο καί όμιλητή.

Ή σύνθεση ξεκινά μέ τόν όμιλητή πού ύποδύεται τόν συνθέτη καί τόν λαό νά βρίσκονται στήν συναγωγή καί νά προσεύχονται. Μετά από τήν προσφώνηση του όμιλητή ή χορωδία ψάλλει μία μελοποίηση του Καντίς πού θέλει νά έκφράσει τό παράλογο τής σημερινής άνθρωπινής ύπόστασης.

Έτσι τελειώνει τό πρώτο μέρος. Στο δεύτερο μέρος ό άφηγητής τυφλωμένος από πάθος κατηγορεί τόν Θεό γιατί άφησε τούς ανθρώπους νά βρίσκονται στό χείλος τής τελειωτικής καταστροφής (αυτά τά λέει όταν άκόμα δέν ύπήρχε ό κίνδυνος πυρηνικής καταστροφής, τί θά 'λεγε τώρα:)

Τέλος, ή όργή περνά καί τότε προκαλεί τόν Θεό νά έπισκεφτούν μέ τό όνειρο τούς κόσμους του Παραδείσου καί τής γής. Καί τότε μπαίνει ή σοπράνο μέ τήν παιδική χορωδία καί ψέλνουν ένα γλυκό ναυόρισμα πάνω στό Καντίς.

Στό τρίτο μέρος ό Θεός καί άνθρωπος πηγαίνουν μαζί πρώτα στόν παράδεισο κι ύστερα στήν γή. Καί τότε ό άνθρωπος βλέπει ότι κάτι δέν πάει καλά στόν παράδεισο. Δέν έχεις κάπου νά πäs, τίποτα νά δείς. Καί οι γαλήνιοι άνθρωποι πού ζούν εκεί τί όμοιο έχουν μέ τούς ανθρώπους εδώ στή γή; Νά όμως πού εδώ κάτω πάντα κάτι καινούργιο θά συμβεί, κάποιο έρώτημα θά τίθεται πάντα, ό άνθρωπος θά παλεύει συνέχεια. Νά, λοιπόν, πού ή γή είναι καλύτερος τόπος για τόν άνθρωπο από τόν παράδεισο.

Τέλος κυρίζουν από τό όνειρο στήν σκληρή πραγματικότητα κάτω από τίς παιδικές φωνές πού ψάλλουν τό όνομα του Θεού. Καί τέλος,

Ή Λέοναρντ Μπερσταΐν, ενώ διευθύνει τήν Φιλαρμονική Όρχήστρα του Ίσραήλ (Τέλ Άβιβ, 1970).

στό τέταρτο μέρος συνάπτουν μία καινούργια συμφωνία μεταξύ ανθρώπων καί Θεού (βλέπε Φρόμμ: «καί ως Θεοί έσεστε», σελ. 35 — 36). Στο τέλος οι χορωδίες μέ τήν σοπράνο τραγουδούν για τελευταία φορά τό Καντίς σε μία μελοποίηση έξαλλης χαράς πού άγγίζει τά όρια του παγανιστικού ρυθμού, για νά τελειώσει τό έργο μέ τήν χορωδία χωρίς συνοδεία όρχήστρας, σε μία όλύμπια γαλήνη.

Τή σειρά τής φιλοσοφικής αναζήτησης μέσα στις τρεις συμφωνίες θά τήν τελειώσει τό 1965 μέ τούς υπέροχους ψαλμούς, όπου αναζητεί τή λύτρωση μέσα από τήν παιδική άγνότητα.

Πέρα από τά φιλοσοφικά αυτά έργα, πού τά μάζεψαν σε τρεις δίσκους, έκδόθηκε κι ένας άκόμα δίσκος. Περιλαμβάνει τή Σερενάτα για βιολί, έγχορδα καί κρουστά, ένα έργο γεμάτο δροσιά καί έπηρεασμένο από τούς ρυθμούς του Jazz, καί τό μπαλέττο Fancy Free, σε μουσική Jazz.

Όλους τούς δίσκους χαρακτηρίζει ή ποιότητα τής έγγραφής καί ή έρμηνεία πού γίνεται από τή σύγχρονη μουσική κορυφή. Σε όλους τούς δίσκους παίζει ή Φιλαρμονική του Ίσραήλ, από τίς καλύτερες όρ-

χήστρες του κόσμου, μέ διευθυντή τόν ίδιο τόν Μπερσταΐν, πού αποδεικνύει για πολλοστή φορά τό ότι είναι μεγάλος μαέστρος.

Στήν πρώτη συμφωνία τραγουδά ή πασίγνωστη Κρίστα Λούντβιχ, σολίστ ποιότητας. Στή δεύτερη συμφωνία, πιάνο παίζει ό Λούκας Φός, κορυφαίος συνθέτης καί ειδικός στήν έρμηνεία σύγχρονων έργων μέ θέσεις σε πολλά μουσικά πανεπιστήμια σ' όλο τόν κόσμο. Στήν τρίτη συμφωνία, σοπράνο εΐναι ή Μονσερά Καμπαλλέ, τακτική έρμηνεύτρια στή Σκάλα του Μιλάνου, στό Κόβεν Γκάρντεν καί μέ πολύ καλούς οίωνούς για νά μείνει στήν ιστορία. Στήν ίδια συμφωνία όμιλητής είναι ό Μίχαελ Βάγгер, μεγάλος Άγγλος ήθοποιός, μέ ειδικότητα στό Σαίξπηρ. Στή Σερενάτα έχουμε σάν σολίστα ένα σολίστα μεγάλων δυνατοτήτων πού από τή στιγμή πού βγήκε στό προσκήνιο κατέλαβε τήν κορυφή στους νέους έκτελεστές καί θεωρείται στο επίπεδο του Άκκάρντο, του Τσούκερμαν καί του Πέρλμαν. Τό όνομά του είναι Ζίντον Κρέμερ καί μαζί μέ τόν Σπιβάκοφ είναι ό καλύτερος νέος Ρώσος βιολιστής.

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΒΟΛΟΥ

Γενική άποψη από τὰ ἐγκαίνια.

Τό Σάββατο, 25 Ὀκτωβρίου 1980, ἔγιναν στὸν Βόλο τὰ ἐγκαίνια τοῦ Κοινοτικοῦ Κέντρου τῆς ἐκεῖ Ἰσραηλιτικῆς Κοινότη-
τας. Στὴν ἐκδήλωση κλήθηκαν ἐκπρόσωποι τῶν Κεντρικῶν Ὁργανισμῶν, τῶν ἄλλων Κοινο-
τήτων καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Κοι-
νότητος Βόλου. Παρέστησαν, ἐκ
μέρους τοῦ ΚΙΣ ὁ πρόεδρος κ.

Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ Ραββῖνος κ.
Ἡλ. Σαμπετάϊ, ἐκ μέρους τῆς
κοινότητος Λαρίσης ὁ πρόεδρος
κ. Ἐσδράς Μωυσῆς καὶ τὰ μέλη
τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ.κ.
Μιζραχῆς καὶ Μαγρίζος μετὰ
τῶν συζύγων των καὶ ἡ πλειονό-
τητα τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος
Βόλου. Σχετικὰ τηλεγραφήματα
ἀπέστειλαν οἱ Κοινότητες Ἀθη-

νῶν καὶ Χαλκίδας.

Κατὰ τὴν ἐναρξη τῶν ἐγκαί-
νιων ἐτοποθετήθη στὴν ἐξώθυ-
ρα τοῦ Κέντρου ἡ μεζουζά, ἀπὸ
τὸν κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ. Κατόπιν
μίλησε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κοι-
νότητος Βόλου κ. Γαβριήλ Σαμ-
πετάϊ, ὁ ὁποῖος, μεταξύ ἄλλων,
ἀνέφερε ὅτι:

«Εἶναι ἡ τρίτη φορά πού δημιουργεῖται Λέσχη
στὴν κοινότητά μας.

Τό 1938 δημιουργήθηκε μέ τίς φιλοδοξίες τῶν
ἀειμνήστων Ἀνσ. Μουρτζούκου — Ἀσσέρ Δασκαλά-
κη καὶ ἄλλων μιά ὑποδειγματική Λέσχη σέ κτίριο τῆς
περιοχῆς πού ἔγιναν πολλές ἐκδηλώσεις καί μέ συμ-
μετοχή καὶ ἄλλων Κοινοτήτων. Ἡ λειτουργία αὐτῆς
διακόπηκε ἀπ' τὸν πόλεμο τοῦ 1940.

Στά 1944 τότε ἡ Κοινότης μας ἀριθμοῦσε ἀρκετά
μέλη καὶ ἀρκετά στελέχη. Δημιουργήθηκε Λέσχη στὸ
κτίριο τῆς ὁδοῦ Καρτάλη, ὅπου ἡ νεολαία, ὁ σύλλο-
γος κυριῶν, οἱ ἐπιτροπές τῆς Κοινότητος ἔδωσαν ἀρ-
κετές χορευτικές συνεσιώσεις, διαλέξεις μαθήματα
ἐβραϊκῆς καὶ πραγματοποιήσαν πολλές ἐκδηλώσεις.

Οἱ σεισμοὶ τοῦ 1955 διέκοψαν τὴν λειτουργία τῆς
Λέσχης. Τὰ προβλήματα τότε πού προέκυψαν ἦταν
σοβαρά καὶ ἐπείγοντα. Ξεπεράστηκαν ὅμως χάρις
στὴν ἀδελφική συμπαράσταση τοῦ ΚΙΣ τῆς Α.Ι.Δ.Κ.
C.I. Conference, τῶν ἀδελφῶν Κοινοτήτων καὶ κυρίως
ἐκείνης τῆς Θεσσαλονίκης.

Σήμερα ξαναρχίζουμε μιά νέα προσπάθεια γιὰ τὴν
λειτουργία τῆς Λέσχης ἀλλὰ ὑπὸ τελείως διαφορετι-
κές συνθήκες. Τὰ μέλη μας ἔχουν λιγοστέψει ἀπὸ τό-
τε, οἱ συνθήκες ζωῆς ἐν γένει ἔχουν ἀλλάξει σημαντι-
κά».

Ὁ ὁμιλητὴς κατέληξε ὅτι:

«Οἱ καιροὶ πέρασαν μέ πάμπολλα γεγονότα, πού σ'
ὅλους μας εἶναι γνωστά. Ξαναβρισκόμαστε σήμερα
στὴ ζωὴ καὶ ξαναδίνουμε τὸ παρόν μέ τὴ βεβαιότητα

ὅτι ἡ ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος θὰ μᾶς καθοδηγήσει
στὸ μέλλον γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ συνεχίσουμε τὴν
ἐβραϊκὴ παράδοση.

Πρέπει νὰ γίνῃ συνείδηση αὐτό, γιὰ ὅλους μας,
γιατί ὅλοι μας λίγο πολύ **φέρουμε εὐθύνη** γιὰ τοὺς
ἑαυτοὺς μας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ὁμοθρήσκους καὶ
κυριώτερα γιὰ τὰ παιδιά μας».

■ Τό λόγο πῆρε στὴν συνέχεια ὁ κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ,
ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε τὴ χαρά, τὴν ἐκπληξη καὶ τὴ συγ-
κίνησή του γιὰ τὸ ἔργο πού ἐπιτεύχθηκε καὶ ὑπο-
γράμμισε τὴν ἀνάγκη ὑπάρξεως καὶ λειτουργίας τῶν
Κοινοτικῶν Κέντρων στίς ἐπαρχιακές Κοινότητες. Τό
ΚΙΣ ἐκτιμώντας τίς προσπάθειες αὐτές, διέθεσε τὸ
ποσὸ τῶν 25.000 δρχ. γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ Κοινοτικοῦ
Κέντρου.

■ Ὁ Ραββῖνος κ. Ἡλίας Σαμπετάϊ εἶπε: «Εὐχὴ καὶ
προσδοκία ὅλων τῶν παρευρισκομένων ἀπόψε ἐδῶ,
εἶναι ὅπως, ἡ ὡραία καὶ ζεστή αὐτὴ Λέσχη ἀποτελέ-
σει τὸ χωρὶ γιὰ ἐξίσου ζεστές καὶ λαμπρές συναντή-
σεις καὶ συνεσιώσεις. Δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς διαφεύ-
γει, ὅμως, ὅτι αὐτός ὁ χώρος δὲν ἀποτελεῖ παρά τὴν
«κορνίζα» καὶ ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες τοῦ Βόλου θὰ ἀποτε-
λέσουν καὶ θὰ προσδώσουν, μέ τὴν ποικίλη δράση
τους, τὸ καθαυτοῦ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ φιλόξενου
χώρου. Εἶθε ἡ αἴθουσα αὐτὴ νὰ γεμίσει ἀπὸ ἐκδηλώ-
σεις, τὸ περιεχόμενο τῶν ὁποίων θὰ εἶναι ἀληθινὰ ἐ-
βραϊκό.

Διανύουμε μιά κρίσιμη καὶ ἀποφασιστικὴ καμπὴ
τῆς ἱστορίας μας. Εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίζουμε καὶ νὰ

ἀγωνισθοῦμε γιὰ τὴν ἐξύψωση τῆς ἐβραϊκῆς πνευματικῆς μας ὑπόστασης. Μόνο μὲ ἰσχυρό καὶ ἀπόρθητο τὸ ἐσωτερικό μας μέτωπο, μὲ ἀκλόνητες καὶ ἀπαρασάλευτες ἐβραϊκές πεποιθήσεις, θὰ μπορέσουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε μὲ ἐπιτυχία τὰ ποικιλόμορφα καὶ πολυδιάστατα ἐξωτερικά μας προβλήματα, πρωτίτως δέ, τὸν προκλητικὰ ἀναδυόμενο νεοναζισμό.

Εἶθε, τέλος, ὁ χώρος αὐτός νὰ ἐμπνεύσει σέ ὅλους ὅσοι θὰ τὸν χρησιμοποιοῦν τὸ ἰδανικό τῆς ἐνότητας καὶ τῆς ὁμοψυχίας. Ὅταν εἴμαστε ἐνωμένοι καὶ ἐσωτερικῶς ἰσχυροὶ ἔχουμε τὴ διαβεβαίωση τῆς ἰστορίας καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν προγενεστέρων μας, ὅτι θὰ ἀντεπεξέλθουμε μὲ ἐπιτυχία τὴν παρούσα δύσκολη καμπή».

Τέλος μιλώντας ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος Λαρίσης κ. Ἑσδρᾶς Μωϋσῆς συνεχάρη τὴ διοίκηση τῆς Ι.Κ. Βόλου γιὰ τὸ ἔργο, ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰτὶ παρίσταται μὲ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος Λαρίσης στὴν ἐκδήλωση κι ἐξέφρασε τὴν εὐχή τὸ Κέντρο νὰ ἐκπληρώσει τὸ σκοπὸ του.

Τέλος μίλησε γιὰ λίγο ὁ κ. Δαβὶδ Λεβῆς πού ἀναφέρθηκε στὴν ἀνάγκη συσφίξεως τῶν σχέσεων, στὴ λειτουργία τοῦ Κέντρου καὶ τὴν ἀνάγκη προσελεύσεως τῶν μελῶν σ' αὐτό.

Μετὰ τὶς ὁμιλίες ἀναγνώστηκε ἐπιστολὴ τοῦ προέδρου τῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως Βόλου κ. Μωρίς Φρανσές πού, ἀπουσιάζοντας ἐκτός Βόλου, δέν μπόρεσε νὰ παραστῇ. Πρόσφερε δέ δρχ. 1000 σάν συμβολικὴ ἐνίσχυση τοῦ Κέντρου. Ἐπίσης ἡ κυρία Ρασέλ Πελοσώφ πρόσφερε δρχ. 1000 γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ.

Ἀκολούθησε προβολὴ ταινίας ἐβραϊκοῦ περιεχομένου καὶ συνεστίαση μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα ἐγκαρδιότητας κι ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Ἡ ὅλη γιορτὴ σημεῖωσε πλήρη ἐπιτυχία ἀπὸ πλευρᾶς προσελεύσεως καὶ ὁργανώσεως, στὴν ὁποία συντέλεσε ἡ ἐπιτροπὴ WIZO τῆς πόλης μας.

ΙΟΥΔΑΣ ΑΛΕΒΗ

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 13

καὶ ὁ μέγιστος τῶν Προφητῶν. Ἀλλ' εἰς μάτην! Ὁ Ποιητὴς ἀναφωνεῖ:

*Ἐκεῖ εἶν' ὁ τόπος τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Οἴκου!
Ἐκεῖ προσμένει ὁ ἄνθρωπος τὴν πληρωμὴ του!*

τουτέστι εἰς τὴν Σιών.

Δυστυχῶς οὐδὲν τὸ θετικὸν γνωρίζομεν ἐν σχέσει μὲ τὴν πορείαν τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεώς του ἐκ Δαμιέττης καὶ ἀκολουθῶς. Φαίνεται λίαν πιθανόν νὰ ἔφθασε σφῶς εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν, ἀλλ' ἡ ἐκεῖ διαμονὴ του δέν παρετάθη ἐπὶ πολὺ. Ἀβεβαιοτῆς καλύπτει τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του. Τὸν ποιητὴν ἐπανευρίσκουν τινὲς εἰς Τύρον καὶ Δαμασκόν, ὅπου αἱ Ἰσραηλτικαὶ κοινότητες τὸν ὑποδέχονται ἐνθουσιωδῶς. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην πόλιν ὁ Ἀλεβὴ γράφει, ἀπευθυνόμενος πρὸς φίλον του, συγκινητικώτατον ποίημα, ἐν τῷ ὁποίῳ διαφαίνεται ἡ πικρία καὶ ἡ ἀπογοήτευσις διὰ τὰ

διαφενεσθέντα ὄνειρά του. Βαθεῖα συγκίνησις καταλαμβάνει τὸν ἀναγνώστην πρὸ τῆς ἀπαισιοδόξου κραυγῆς ἥτις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στήθους ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μόνον νὰ ἐλπίξῃ καὶ νὰ μειδιᾷ ἐγνώριζεν ἄλλοτε. Ἐν Δαμασκῷ κροῦει δι' ὑστάτην φοράν τὴν λύραν του, γιὰ νὰ θρηνήσῃ τὴν ἐκλειπὴν τοῦ ἀρχαίου τῆς Σιών κάλλους καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ θεία αὐγὴ θέλει ἀνατελεῖ ἐπ' αὐτῆς εἰς προσεχέστατας ἡμέρας. Αἰφνης τὸ ἔνθεον ἄσμα διακόπτεται, τοῦ ποιητοῦ τὰ ἴχνη ἐξαφανίζονται. Ἡ λαϊκὴ φαντασία ἔπασσεν ἐν τούτοις τὸν μῦθον τῆς: ὅτι δηλαδὴ ὁ ποιητὴς φθάσας πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἀγίας Πόλεως, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν γονυκλινῆς ἀπὸ πῆγγελλε κάποιον θρῆνον πρὸς τὴν Σιών, συνετριβή ὑπὸ τὰς ὀπλὰς τοῦ ἱπποῦ ἐνὸς διερχομένου ἐκεῖθεν Ἀραβος (Σιαλσέλετ Ἀκαμπαλά). Ὡσαύτως δεικνύουσι τὸ μέρος τοῦ τάφου του εἰς τὸ χωρίον Καμπούλ (Σεφέρ Γωχασεῖν τοῦ Ρ' Ἀβραάμ Ζαχούτ) ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνώνυμός τις ἐχάραξε τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

*Ἀναρωτᾷ ὁ ἄνθρωπος καὶ λέει: ποῦ πᾶν ν' ἀράξουν
Ἡ Χάρη κ' ἡ Σοφία, μαζί κ' ἡ Ταπεινοφροσύνη;
Κ' οἱ τρεῖς τοὺς σμίγουνε καὶ λέν: Νά ἐδῶ θέ νὰ μᾶς εὐρῆς
Ἀγκαλιασμένες καὶ τίς τρεῖς, μαζί μὲ τὸν Ἰούδα.*

Τὸ βιβλίον «Ἀκωζαρή» μετεφράσθη λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Buxtorf, γερμανιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ D. Cassel. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ ἔργον ἀριθμεῖ πολλὰς κλασσικὰς ἐκδόσεις.

† ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἀπό τὴ ζωὴ τῶν Κοινοτήτων

Δωρεὰ τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων

Μὲ τὴν εὐκαιρία δωρεὰς παλαιῶν βιβλίων καὶ κεντημάτων — καλυμμάτων τῆς Πεντατεύχου ἐκ μέρους τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων πρὸς τὴν Ἑταιρεία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, ὁ πρόεδρος τῆς τελευταίας κ. Κ. Φρόντζος ἀπέστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

«Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ ἐγὼ προσωπικά, σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν εὐγενικὴν προσφορά σας πρὸς τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο τῆς Ε.Η.Μ. 12 παλαιῶν βιβλίων καὶ 12 κεντημάτων — καλυμμάτων τῆς Πεντατεύχου.

Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ χειρονομία σας ἐκτιμήθηκε ἰδιαίτερα καὶ ἡ παράκλησή σας νὰ γίνεῖ στὴν προθήκη, εἰδικὴ μνεῖα, μὲ τὴν τοποθέτησιν διαφωτιστικῆς πινακίδος, εἶναι καθήκον καὶ ὑποχρέωσή μας. Ἡδὴ ὁ κ. Ἰωσήφ Μάτσας, μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν, μᾶς παρέδωκε τὰ βιβλία καὶ τὰ κεντήματα».

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΥΡΙΩΝ ΑΒΙΒ

Στὰ πλαίσια τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἐκδηλώσεών τους ▶

Άλληλογραφία

Ο ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΡΙΑ

Ο κ. Λέων Ν. Μάτσας ξστειλε, από τις Ήνω-
μένες Πολιτείες, τήν παρακάτω έπιστολή στήν έ-
φημερίδα «Νέα»:

«Θά σās παρακαλέσω νά δημοσιεύσετε τό κάτωθι
γράμμα μου υπό τόν τίτλο «Ο αντισημιτισμός δέν έ-
χει όρια».

Είς τό περιοδικόν «Χρονικά» όργανο του Κεντρι-
κού Ισραηλικοῦ Συμβουλίου τής Ελλάδος, τεῦχος
Όκτωβρίου 1980, άναδημοσιεύθηκε από τήν έφημε-
ρίδα σας τό κάτωθι:

...Διοικητής του στρατοπέδου Χαϊδαρίου ήλθε ό
Ραντόσκι, ένας δήμιος από τό Κίεβο. Ήταν Πολω-
νοεβραίος καί στό Κίεβο είχε γείμσει μιά χαράδρα
πτώματα. Έβραίους δέν επέτρεπε στό άναρρωτήριο
του στρατοπέδου.

Αυτή ή ιστορία μου κάνει κατάπληξη. Είναι ιστορι-
κώς άποδεδειγμένο ότι οι Γερμανοί δέν έδωσαν ποτέ
στήν Ιεραρχία των στρατοπέδων θέσεις σοβαρές σέ
Έβραίους προδότες. Ο ρόλος τοιούτων Έβραίων πε-
ριωριζέτο σέ έργασίες βοηθητικές τύπου σάν «κάπο»
ή διερμηνέως, αλλά ούδέποτε ως άξιωματικοί καί ί-
δίως στρατοπεδάρχιοι στήν Ελλάδα. Ούτε Σλάβοι
Πολωνοί ή Ρῶσοι (συνεργάτες των Γερμανών) έγι-
ναν στρατοπεδάρχιοι.

Είναι φανερό ότι ό αντισημιτισμός έχει τόσο βα-
θειές ρίζες καί συντονίζει κάθε τι κακό μέ τούς
Έβραίους, ώστε ακόμη καί οι ήρωικοί κρατούμενοι
του Χαϊδαριου δέν μπορούσαν νά φαντασθούν τίπο-
τε χειρότερο γιά τήν προέλευση του δημίου τους πα-
ρά τό ότι θά ήταν Έβραίος!!!

Αυτό είναι κάτι πού θά πρέπει νά προκαλέσει πι-
κρία καί λύπη σέ όλους μας, Χριστιανούς καί
Έβραίους».

οι Κυρίες τής ABIB Άθηνών όργάνωσαν, μέ πολλή έ-
πιτυχία, όμιλίες στήν Άθήνα καί στή Χαλκίδα, μέ θέ-
μα: «Η Ιστορία του ύμνου τής Hatikva καί ή ζωή καί
τό έργο του Naphthali Herz Imber». Όμιλήτρια ήταν ή
κ. Άννα Μαΐς.

Ο Imber υπήρξε ό ποιητής του έθνικού ύμνου του
Ισραήλ καί ένας από τούς γνωστότερους Έβραίους
ποιητές του περασμένου αιώνα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΥ

Στό περιοδικό «Άντί» (7.11.1980) δημοσιεύ-
τηκε ή παρακάτω έπιστολή του κ. Άλκη Μοκά-
του από τό Κουκάκι:

«Η άναβίωση του αντισημιτισμού στή Γερμανία
καί τή Γαλλία, όπου μικρές νεοναζιστικές όμάδες —
χρηματοδοτούμενες κατά τόν Jean Pierre Bloch,
πρόεδρο τής Διεθνούς Ένωσης του Φυλετισμου καί
Άντισημιτισμου από τή Λιβύη — προβαίνουν σ' έγ-
κληματικές ενέργειες κατά των Έβραίων, μέ άποκο-
ρύφωμα, παλιότερα, τή δολοφονία 8 Ισραηλινών ά-
θλητών κατά τούς Όλυμπιακούς του Μονάχου καί
σήμερα τήν επίθεση κατά τής συναγωγής του Παρι-
σιου μέ θύματα 4 νεκρούς καί πολλούς τραυματίες,
θά πρέπει νά όδηγήσει σέ μιά κινητοποίηση των συ-
νειδήσεων όλων των άντιφασιστικών δυνάμεων (δη-
μοκρατών, σοσιαλιστών, κομμουνιστών κλπ.), πού
δέν είναι δυνατό νά δέχονται άδιαμαρτύρητα ό,τι τεκ-
ναινεται ξανά είς βάρος του μαρτυρικού έβραϊκού
λαού.

Προπολεμικά, ή καταπολέμηση του αντισημιτι-
σμου αποτελούσε ένα από τά κύρια καθήκοντα των
άντιφασιστικών καί κομμουνιστικών όργανώσεων.
Σήμερα, δυστυχώς, λόγω τής πετρελαϊκής πολιτικής
καί ήθικης των μεγάλων καί μικρών δυνάμεων, ή κα-
ταπολέμηση αυτή έχει άτονήσει, τό τραγικό ΟΛΟ-
ΚΑΥΤΩΜΑ δέν άναφέρεται συχνά καί πολλοί ψευ-
τοεπαναστάτες συνταυτίζονται μέ τήν άντιεβραϊκή
πολιτική των κυβερνήσεων τους, σ' άντίθεση μέ ό-
ποιαδήποτε διεθνιστική άρχή.

Καί δέν είναι τυχαίο ότι άρκετές προβοκατόρικες
ψευτοεξτρεμιστικές μικροομάδες (λ.χ. ή R.A.F. πού ά-
γόραζε όπλα από τό νεοναζιστή Werner) βρίσκουν ά-
συλο καί παίρνουν ύλικά άνταλλάγματα από τούς δι-
χτάτορες καί βασιλιάδες όρισμένων άντικομμουνιστι-
κών χωρών τής Μ. Άνατολής, τραγουδώντας όχι τόν
ύμνο τής Διεθνούς (γιά νά μή δυσανεστήσουν τ' ά-
φεντικά τους), αλλά τόν ψαλμό «έν τή παλάμη καί ού-
τω βοήσωμεν», πάντοτε είς πλάγιον ήχο καί γίνονται
φερέφωνα μιās άντιεβραϊκής προπαγάνδας, πού ό-
μοιά της συναντούσαμε, παλιότερα, μόνο στα κείμενα
των Χίτλερ, Στράσσερ, Γκαϊμπελς κλπ.

Οι κίνδυνοι λοιπόν πού διαγράφονται στόν όρίζον-
τα γιά τό λαό του Όλοκαυτώματος καί των σοσιαλι-
στικών Κιμπούτζ (όπου πρωτοεφαρμόστηκε ή άρχή
τής αυτοδιαχείρισης, πού τήν άνακάλυψαν μετά πολ-
λές δεκαετίες όρισμένοι «θεωρητικοί») είναι όμοιοι
μ' αυτούς πού έβλεπε στή μπροσούρα του «Γιά τήν
Παγκόσμια Έπανάσταση» (1939) ό Λέων Τρότσκι.
Καί δέν είναι τυχαίο, επίσης, ότι στή χώρα μας, έκτός
από τά ύποβολιμαία άντιεβραϊκά δημοσιεύματα, βλέ-
πουμε στους τοίχους πολλών συνοικιών τή χιτλερική
σβάστικα, χωρίς νά ακούσουμε ποτέ νά συλλαμβάνε-
ται κανένας άπ' αυτούς πού τή γράφουν καί χωρίς νά
ένδιαφέρεται καμιά άρχή νά τή σβήσει».

Στό περιοδικό «Γυναικα» (19.11.1980) έδημοσιεύθησαν οι παρακάτω έπιστολές:

Τής κ. Σ. ΝΑΧΜΙΑ — 'Αθήνα:

«Κρατώ τό γράμμα του κ. Χρήστου καί τής κ. Άννας Εύσταθίου. Είπα νά μήν άπαντήσω. Ό χρόνος μου είναι λίγος, πολύτιμος, κουραστικός. Δουλειά, παιδιά, σπίτι, μαγανοπήγαδο. Έξ άλλου γράμματα τόσο άκραία δέν άφήνουν περιθώρια γιά έξηγήσεις.

Ήθελα μόνο νά σάς πώ πώς βρέθηκα στό 'Ισραήλ, καί στίς δύο τραγικές περιπτώσεις.

Ή μιά ήταν όταν Παλαιστίνιοι τρομακράτες μπήκαν σ' ένα σχολείο του Μασαλόν καί σκότωσαν τά παιδιά στίς τάξεις τους. Είδα εκείνες τίς άλσφιασμένες μάνες νά τρέχουν σάν τρελές μετά πού βγάλανε τά σκοτωμένα παιδιά έξω. Ν' άγκαλιάζουν εκείνα τά αϊμόφυρτα μικρούλικά κορμάκια, μ' εκείνα τά ματάκια τά γεμάτα άπορία, πού σταμάτησαν νά κοιτάζουν σέ ώρα μηδέν.

Πρίν άπ' αυτό είχα βρεθεί στό Τέλ Άβίβ στήν εκτέλεση των Όλυμπιονικων του 'Ισραήλ στό Μόναχο. Ήμουν σ' ένα λεωφορείο όταν τό ραδιόφωνο μετέδωσε τίς είδήσεις. Είδα τόν κόσμο μετά τήν άναγγελία νά σπαράζει, νά θρηνητεί καί νά τραντάζεται λές κι ό καθένας άπό αυτούς έχασε τόν άδελφό του, τό παιδί του. Δέν μπορώ νά γράψω τίποτα άλλο. Είμαι τόσο συγκλονισμένη άκόμα καί τώρα πού άναγκαστικά τά θυμάμαι. Ή καρδιά μου ματώνει.

Τό μίσος φέρνει πάντα μίσος. Ό πόλεμος πόλεμο. Όλα ξεκινάνε άπό τό πώς μεγαλώνουμε τά παιδιά μας στό σπίτι μας. Άλλιώς θά πληρώνουμε γι' αυτό όλοι. Όχι μόνο οι Έβραίοι ή οι Μαύροι ή οι Άφρικανοί ή οι Εύρωπαίοι. Θά πληρώνουμε μέ δάκρυα, μέ πολύ πόνο, μέ άπελπισία, μέ πολέμουσ όλοι».

Τοῦ κ. ΙΑΚ. Μ. ΦΡΙΖΗ — 'Αθήνα:

«Είναι πολύ πικρό, νά μή θέλουν μερικοί νά καταλάβουν τήν αλήθεια τής ιστορίας καί νά στηρίζουν τίς άπόψεις τους πάνω σέ έργα θρησκευτικής διδασκαλίας, σέ έργα καταχηγικά, πού δέν κατευθύνονται καθόλου άπό τήν ιστορική αλήθεια.

΄Ας μή ξεχνούν ή κ. Άννα Εύσταθίου καί ό κ. Π. Χρίστου ότι ή Σταύρωση μαθεύτηκε μονάχα άπό τά Εύαγγέλια. Όσο γιά τήν «άγανάκτησή» τους κατά του άντισιωνισμού, πρέπει νά ξέρουν πώς σήμερα οι άντισιωνίτες άλλαξαν όνομα, γιά εύνόητους λόγους καί άποκαλούνται άντισιωνιστές. Έχοντας μάλιστα καί σχετικό ψήφισμα του άραβοκρατούμενου ΟΗΕ πού συσχετίζει τό σιωνισμό μέ τό ρατσισμό. Άπ' όλα τά πνευματικά περιττώματα μέ τά όποια ή αντίδραση ρυπαίνει καί δηλητηριάζει τό κοινωνικό έδαφος, τό πιό άηδές, τό πιό βρώμικο καί τό πιό ήλίθιο είναι ό άντισιωνισμός, ή ό άντισιωνισμός όπως λέγεται σήμερα. Είναι τόσο βρώμικη καί τόσο ήλίθια όλη αυτή ή υπόθεση του άντισιωνισμού, ώστε καί αυτή ή δεξιά μέ πολλή δυσφορία άνέχεται τούς άντισιωνίτες στίς γραμμές της. Σήμερα οι άντισιωνίτες ή οι άντισιωνιστές παίρνουν εξέχουσα θέση στίς γραμμές του κέντρου καί τής άριστερας, λόγω τής «φιλίας» μέ τούς «δημοκράτες» των άραβικών χωρών. Θά σταθώ γιά λίγο στό τέλος του γράμματός του κ. Π. Χρίστου (σ' άλλα σημεία είναι άστείο ν' άσχοληθώ κανείς) πού γράφει ότι ό τόπος αυτός μās δέχθηκε καί μās βοήθησε καί πώς θά θέλαμε νά κόψουμε κομμάτια.

Όχι, κ. Χρίστου. Μάθετε επί τέλους ότι έδώ στήν Έλλάδα μας, δέν είμαστε φιλοξενούμενοι. Είμαστε πολίτες έλεύθεροι πού στρατεύομαστε καί ξέρουμε νά δίνουμε τή

ζωή μας μέ χαρά γιά τήν έλευθερία καί τήν τιμή αυτής τής χώρας. Βρισκόμαστε στόν γαλανό αυτό τόπο αιώνες καί ζοῦμε άρμονικά μέ τούς άδελφούς χριστιανούς. Μή θέλετε τώρα σείς μέ τόν άντιεβραϊσμό σας νά δηλητηριάσετε μία ζωή αιώνων. Έξ άλλου, εύτυχώς, τίς άπόψεις σας τίς έχουν άνθρωποι πού μετριοῦνται στό δάχτυλα του ενός χεριού. Τελειώνοντας θέλω νά παραθέσω μία προσευχή πού συνέταξε λίγο πρίν άπό τό θάνατό του ό Πάπας 'Ιωάννης 23ος: «Άντιλαμβανόμαστε τώρα πώς έπί άναριθμητους αιώνες τά μάτια μας θόλωσαν καί τυφλώθηκαν, ώστε νά μήν είμαστε σέ θέση νά άναγνωρίσουμε πιά τό κάλλος του έκλεκτου σου λαού καί νά μήν άναγνωρίζουμε στό πρόσωπό του τά χαρακτηριστικά στοιχεία του πρωτότοκου άδελφού μας. Άντιλαμβανόμαστε πώς τά βλεφαρά μας σηματούτηκαν μέ τό σημάδι του Κρίνου. Επί αιώνες ό "Άβελ" έκειτο στό αίμα καί στό δάκρυα, διότι είχαμε ξεχάσει τήν αγάπη σου. Συγχώρεσέ μας γιά τήν κατάρτα πού άδίκως έναποθέσαμε επί του όνόματος των Έβραίων. Συγχώρεσέ μας γι' αυτή μέ αυτή τήν κατάρτα σέ σταυρώσαμε γιά δεύτερη φορά».

ΙΑΚΩΒΟΣ Μ. ΦΡΙΖΗΣ
'Αθήνα

Ο ΕΒΡΑΪΣΜΟΣ ΤΗΣ κ. Σ. ΒΕΪΛ

Στόν «Σοφιστή», τής έφημερίδος «Έλεύθερος Κόσμος», ό κ. Σ. ΕΣΚΕΝΑΖΗ έστειλε τήν παρακάτω έπιστολή, πού δέν έδημοσιεύθηκε:

«Όρθή έπιλογή έκανες στίς άπόψεις τής «άνήσυχης θρησκευτικής συνειδήσεως» του καιρού μας, τής Σιμόν Βέιλ. Τό μόνο πού δέν σημείωσες είναι ότι ή Βέιλ διακρίνεται τόν Έβραϊσμό της.

Ίσως δέν έννιωσες τήν άνάγκη αυτής τής διευκρινήσεως μία καί είδες ότι ή 'Ιουδαϊκή καί ή Χριστιανική φιλοσοφία καί ήθική είναι τόσο παράλληλα κοντά.

Αυτή ή διαπίστωση άπευθύνεται στους κατά συνείδηση (καί όχι κατ' έπάγγελμα) άντισιωνίτες».

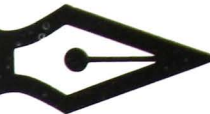
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

'Ισραήλ, 15 - 18 'Ιουνίου 1981

Τό 1981 θά γίνει στό 'Ισραήλ, υπό τήν αιγίδα του Πρωθυπουργού τής χώρας, παγκόσμια συγκέντρωση των θυμάτων του Έβραϊκού Όλοκαυτώματος.

Στή συγκέντρωση αυτή, πού θά διαρκέσει τέσσερις ήμέρες (15 - 18 'Ιουνίου) θά γίνουν ειδικές εκδηλώσεις, μέ σκοπό τά θύματα νά ξαναθυμηθούν τό παρελθόν καί νά εκδηλώσουν τήν πίστη καί τήν άπόφασή τους, σάν έπιζώντων, νά άποτρέψουν στό μέλλον παρόμοια έθνική τραγωδία.

Κάθε συμμετέχων παρακαλείται νά έξει μαζί του κασσέτα ή γραπτό κείμενο μέ τίς άναμνήσεις του άπό τά στρατόπεδα γιά νά κατατεθεί στό Άρχείο του Όργανισμού Yad Vashem.

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Καθημερινή: 'Ο 'Αρθούρος Ρουμπινστάιν βάλθηκε ν' αποδείξει πώς, αντίθετα απ' ό,τι λένε, υπάρχουν ακόμη κι ευτυχισμένοι Πολωνοί. 'Ακόμη, πού λείει ο λόγος, κι ευτυχισμένοι Πολωνοεβραίοι. Καί, πάντως, ευτυχισμένα γεράματα. Στά 94 του χρόνια ο έβραϊκής καταγωγής πιανίστας, πού γεννήθηκε στο Λότζ και διάλεξε την αμερικανική υπηκοότητα («ή μόνη χώρα όπου δεν κινδύνευα να μου θυμίζουν συνέχεια πώς είμαι Πολωνός και 'Εβραίος») παραδίδει, τούτες τις μέρες, διεθνώς, τόν τρίτο (άλλ' ίσως όχι και τόν τελευταίο) τόμο τών απομνημονευμάτων του. Μέ τόν χαρούμενο τίτλο «Τά νεαρά μου γηρατειά» και τόν μελωδικό υπότιτλο «Κοντσέρτο τής 'Ανάμνησης» ο σολίστ πού έρμηνευσε, ίσως όσο κανείς, τήν Πολωνέζα του Σοπέν, έκμυσθρεύεται πώς, σέ κάθε της έκτέλεση, έκανε τό ίδιο φάλτσο. «Κανείς κριτικός δεν τό πήρε είδηση ποτέ» (31 - 10 - 1980).

'Εστία: 'Αντιπροσωπεία τών έβραϊκών σωματείων τής 'Αργεντινής ανέκοίνωσεν ότι πολλοί τάφοι εις τό 'Ισραηλιτικόν νεκροταφείον του Μπουένος Άϊρες έβεβηλώθησαν και επιτύμβιοι πλάκες έθραύσθησαν.

'Ως ανέφερεν ή αντιπροσωπεία, «πρόκειται διά πράξεις νοσηροῦ αντισημιτισμοῦ και έξοργιστικής προσβολής του πλέον στοιχειώδους σεβασμοῦ πρός τόν άνθρωπον» (30 - 10 - 1980).

'Ακρόπολις: Αἶμα και πάλι στο 'Άστρο του Δαυίδ: Νεοναζιστική τρομοκρατία απλώνεται στην Εύρώπη. 'Η έκρηξη στη συναγωγή του Παρισιου και οι αντιεβραϊκές βιαιότητες δείχνουν πράγματι ότι πάμε για αναγέννηση του Ρατσισμού; (5 - 11 - 1980).

Μεσημβρινή: Μέ τίτλο «Τά 'Απαντα τών Γερμανών θυμάτων τών Ναζιστών» δημοσιεύει τά παρακάτω:

Τά «'Απαντα» τών διωχθέντων από τούς Ναζί Γερμανών, εκδίδονται στή Γερμανία, μέ πρωτοβουλία του δημοσπονδιακού ύπουργείου 'Ερευνών, τό 'Ιδρυμα 'Εβραίων Φυγάδων και ένα αμερικάνικο 'Ινστιτούτο 'Ερευνών. 'Ο πρώτος τόμος είναι ήδη έτοιμος και περιλαμβάνει τά βιογραφικά στοιχεία 4.000 περίπου προσωπικοτήτων του πολιτικού και επιχειρηματικού κόσμου, πού αναγκάστηκαν τότε να εγκαταλείψουν τή ναζιστική Γερμανία.

Τό 1981 — 82 θα είναι έτοιμος ο δεύτερος τόμος, πού θα περιλαμβάνει έπιστήμονες, συγγραφείς και καλλιτέχνες.

Φυσικά σ' αυτή τήν αναφορά πρωτεύοντα θέση έχουν οι 'Εβραίοι, όπου 278.000 αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τή Γερμανία επί Χίτλερ. Μόνον τό 1939, μετά τήν περίφημη «νύχτα τών κρυστάλλων», έφυγαν 78.000 Γερμανοεβραίοι.

'Από τά 4.000 πρόσωπα πού αναφέρονται στον πρώτο τιμητικό τόμο, μόνο τό 46 % επέστρεψε στή Γερμανία, μετά τήν κατάργηση του Χιτλερισμοῦ. 'Ενα 9 % πέθανε στην έξορία, ενώ 13 % συνεληφθηκε από τήν Γκεστάπο στα πλαίσια μυστικών αποστολών πού είχαν αναλάβει. Οι αὐτοεξόριστοι ξεχάστηκαν μετά τόν πόλεμο και κάποιο ενδιαφέρον παρέμεινε μέχρι σήμερα ζωντανό μόνο για τήν λεγόμενη «λογοτεχνία τών έμικρέδων». 'Ετσι, όλο αυτό τό σκοτεινό κεφάλαιο τής σύγχρονης γερμανικής ιστορίας, παρέμεινε ανεξερεύνητο μέχρι τή δημοσίευση του πρώτου αυτού τιμητικού τόμου». (21 — 11 — 1980).

Νέα: Οι νεοναζί στην 'Αγγλία ξεμυτίζουν κι απειλούν (25 — 11 — 1980).

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Καθημερινή: Μέ τίτλο «Αύξηση κατά 28% τών Ισραηλινών εξαγωγών στην 'Ελλάδα», δημοσιεύει τά παρακάτω:

«Τρανταεπτά Ισραηλινές εταιρίες μέ 45 προϊόντα συμμετέχουν φέτος στην έκθεση INTEΞ '80 στο Ζάππειο.

Όπως δήλωσε ο κ. Ρόνι Τάλ, έμπορικός ακόλουθος του 'Ισραήλ στην 'Ελλάδα, σέ συνέντευξη Τύπου πού δόθηκε στο περίπτερο τής 'Εκθέσεως, ή συμμετοχή αυτή αντιπροσωπεύει τή μεγαλύτερη πού έχει γίνει ποτέ από τό 'Ισραήλ σ' έκθεση στην 'Ελλάδα, καθώς επίσης και τή μεγαλύτερη διεθνή συμμετοχή τής INTEΞ.

Τά τρία τελευταία χρόνια, τόνισε ο κ. Τάλ, τό Ισραηλινό περίπτερο στην έκθεση INTEΞ αποτελεί τόν καθρέφτη τής πορείας τών έμπορικών σχέσεων 'Ελλάδος — 'Ισραήλ, σέ μηχανολογικό έξοπλισμό. Τό 1978 υπήρχαν μόνο τρία περίπτερα. Τό 1979 20 και τό 1980 37. 'Αντιστοίχως οι εξαγωγές του 'Ισραήλ στην 'Ελλάδα σέ μεταλλικά και βιομηχανικά προϊόντα, ηλεκτρονικού και ηλεκτρικού έξοπλισμοῦ ήταν τό 1978 8,3 εκατ. δολλ., τό 1979 15,3 εκατ. δολλ. και τό σ' 7μηνο 1980 10,1 εκατ. δολλ.

Συνολικά έξάλλου οι εξαγωγές του 'Ισραήλ στην 'Ελλάδα, εκτός τών υποπροϊόντων του πετρελαίου, έφθασαν τό 1978 39,3 εκατ. δολλ. και τό 1979 51,4 εκατ. δολλ.

'Αντιστοίχως ή αξία τών ελληνικών εξαγωγών στο 'Ισραήλ ανήλθε από 11,9 εκατ. δολλ. τό 1978 σέ 17,1 εκατ. δολλ. τό 1979 και 12,3 εκατ. δολλ. τό σ' 7μηνο του 1980.

Ἰσραηλιτική Κοινότητα γιορτάζει τὴν 800ή Ἐπέτειο

Βόννη: Ἡ τοπικὴ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης γιόρτασε τὴν 800ῃ ἐπέτειο ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεώς της. Ἐγγραφες ἀναφορὲς γιὰ τὴν ἐβραϊκὴ παρουσία στὴν πόλη αὐτὴ χρονολογούνται ἀπὸ τὸ 1180, σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία ἑνὸς πρόσφατα ἀνευρεθέντος ἐγγράφου στὸ Δημοτικὸ Ἀρχεῖο ὅπου ἀναφέρεται πὼς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος κατελογίσθηκαν διάφορα πρόστιμα σὲ ντόπιους Ἑβραίους.

Σύμφωνα μὲ τοὺς εἰδικούς οἱ Ἑβραῖοι ἐνδέχεται νὰ ἔζησαν στὴ Βόννη καὶ πρό της ἡμερομηνίας αὐτῆς. Οἱ ἴδιοι σημειώνουν πὼς σ' ἄλλο ἔγγραφο, σχετικὸ μὲ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς, ἀναφέρεται ὅτι τὸ 1096 ὀρισμένοι Ἑβραῖοι, προσπαθώντας νὰ διασωθοῦν ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους καὶ μὴ ἔχοντας ἄλλη διέξοδο, αὐτοκτόνησαν στὴν περιοχὴ Ahnweiler.

Πρὸ τοῦ Ναζιστικοῦ καθεστώτος ζοῦσαν ἐκεῖ 1.000 περίπου Ἰσραηλίτες. Μόνο Λίγοι διεσώθησαν. Σήμερα, ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης τῆς Δυτικογερμανικῆς πρωτεύουσας ἀριθμεῖ 180 περίπου μέλη.

Ἐπιστήμονες ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον μοιράζονται βραβεῖα

Ἱερουσαλὴμ: Δέκα ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον μοιράσθηκαν τὸ ἀπὸ 100.000 δολλάρια κάθε βραβεῖον τοῦ Ἰδρύματος Wolf, πού εἶναι ὁ Ἰσραηλινὸς Θεσμός τοῦ ἀντιστοίχου τοῦ βραβείου Νόμπελ. Ἡ τελετὴ ἀπονόμης τῶν βραβείων ἔλαβε χώραν στὴν Κνέσσεν, τὸ Ἰσραηλινὸ Κοινοβούλιο.

Γιὰ πρώτη φορὰ μεταξὺ τῶν βραβευμένων ἦταν καὶ ἕνας Ἰσραηλινός, ὁ Καθηγητὴς Leo Sachs, τοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰνστιτούτου Βαϊτμαν, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τοὺς Βρε-

ναοὺς Lesar Milstein, FRS, ἀπὸ τὸ Καίμπριτζ καὶ Δρ. James Cameron, τοῦ Ἰατρικοῦ Συμβουλίου Ἑρευνῶν τοῦ Λονδίνου, μοιράσθηκαν τὸ βραβεῖον τῆς ἱατρικῆς.

Τὰ βραβεῖα χημείας, φυσικῆς καὶ γεωπωνικῆς ἐδόθησαν σὲ Ἀμερικανούς καὶ τὸ βραβεῖο μαθηματικῶν τὸ ἔλαβαν ἀπὸ κοινοῦ, ὁ καθηγητὴς Henri Larfan ἀπὸ τῆς γαλλίας καὶ ὁ καθηγητὴς Andrei Kolmogorov, τοῦ Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Μόσχας.

Τὸ Ἰδρυμα Wolt ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν K. Ricardo Wolt, ἕναν πρῶην Γερμανο - Εβραῖο ἐκατομμυριούχο, ὁ ὁποῖος σήμερα ζεῖ στὸ Ἰσραήλ.

Ἡ Ἐκατονταετηρίδα τοῦ Νεκροταφείου τῆς Weissensee

Ἀνατολικὸ Βερολίνο: Μὲ εἰδικὴ τελετὴ, στὴν ὁποία παρευρέθησαν Ἰσραηλίτες καὶ μὴ Ἰσραηλίτες ἐκπρόσωποι, συμπεριλαμβανομένων τοῦ Ἀνατολικογερμανοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑποθέσεων καὶ τοῦ προέδρου τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Δυτικοῦ Βερολίνου, μνημονεύτηκε ἀπὸ τὴν τοπικὴ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότητα ἡ 100ῃ ἐπέτειος τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ νεκροταφείου τῆς Weissensee. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα Ἑβραϊκά νεκροταφεῖα στὴν Εὐρώπη. Μεταξὺ τῶν ἐνταφιασμένων ἐδῶ εἶναι, ὁ ζωγράφος Lesser Ury, ὁ ἐκδότης Rudolf Mosse, ὁ δημοσιογράφος Theodor Wolff, καὶ ὁ Ραββῖνος Martin Riesenburger, Ραββῖνος τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀνατολικοῦ Βερολίνου, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τὸ 1965.

Ἐκτοτε οἱ Ἰσραηλιτικὲς Κοινότητες τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας στεροῦνται Ραββίνου.

Οἱ προϋποθέσεις ἀναπτύξεως τοῦ ἑλληνο-ισραηλινοῦ ἐμπορίου, κατέληξε ὁ κ. Τάλ, θεωροῦνται εὐμενεῖς διότι:

- Οἱ δύο χώρες βρίσκονται γεωγραφικὰ τόσο κοντά, ὥστε μποροῦν νὰ εἶναι φυσικοὶ συνεργάτες, ἡ μικρὴ ἀπόσταση μειώνει τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς καὶ ἀσφάλειας καὶ ἐνθαρρύνει τὴν ἀμοιβαίαν ἐπισκέψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν.

- Τὸ κλίμα μοιάζει ἐπίσης πάρα πολὺ μὲ τῆς Ἑλλάδος, συντείνει ὥστε νὰ παράγονται προϊόντα πού ταιριάζουν στίς συγκεκριμένες κλιματολογικὲς συνθῆκες τῆς Ἑλλάδος, ὅπως π.χ. συστήματα ἡλιακῆς ἐνέργειας καὶ κλιματισμοῦ». (14 - 11 - 1980).

Πρωινὰ Νέα (Ἰωαννίνων): Ἐντυπώσεις ἀπὸ ταξίδι στὸ Ἰσραήλ τῆς διευθύντριας τῆς ἐφημερίδος κ. Ἀρετῆς Μάλαμα (24 - 28/8/1980).

Ἑστία: Τὸ μηνιαῖον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν τοῦ Ἰσραήλ «Λογοτεχνικά Τετράδια», ἀφιέρωσε τὸ τελευταῖον τεῦχος του εἰς τὴν Ἑλλάδα περιλαμβάνει δε ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, Καβάφη, Ρίτσου, Ἐλύτη καὶ Σεφέρη μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν κ. Μπρονόφσκυ, ἓνα ἄρθρο περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς Τέχνης, τοῦ Νατάν Σπῆγκελ, μίαν ἀνάλυσιν τοῦ Η. Ρόζεν, μὲ θέμα τὴν ἐβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ τὴν σχέσιν της μὲ τὴν ἑλληνικὴν διανόησιν κ.ἀ. (17 - 11 - 1980).

Ἐλευθερία (Λαρίσης): Βαρυσημάντο ἄρθρο τοῦ κ. Ἐσδρά Μωϋσῆ μὲ τίτλο «Ἐχει δικαίωμα τὸ Ἰσραήλ νὰ ὑπάρχει σὰν Κράτος ἀνεξάρτητό καὶ κυρίαρχο». (21 - 11 - 1980).

Κερκαραϊκό άναμνηστικό Μετάλλιο

Ίερουσαλήμ: Τό πρώτο Ίσραηλινό άναμνηστικό μετάλλιο έπ' εύκαιρία τής κυκλοφορίας του νέου κρατικού νομίσματος «Σέκελ», πού έκυκλοφόρησε τόν περασμένο Νοέμβριο, άναφέρεται στό Χανουκά καί άπεικονίζει μιά Χανουκία του 19ου αιώνος από τήν νήσο Κέρκυρα.

Τό μετάλλιο είναι άφιερωμένο στις 500 Έβραϊκές οικογένειες πού ζούσαν σ' αυτό τό έλληνικό νησί καί οι περισσότερες από τις όποιες χάθηκαν κατά τήν διάρκεια τής Ναζιστικής κατοχής, κατά τόν β' παγκόσμιο πόλεμο.

ΊΗ Ίσραηλιτική Κοινότης Άνατολικού Βερολίνου έπιχορηγεί τήν Κοινότητα έτησίως μέ τό ποσό των £ 35.000, γιά τήν συντήρηση καί προστασία αυτού του Νεκροταφείου.

Εύρωπαϊοι Ίσραηλίτες ήγέτες συναντούν Εύρω - Βουλευτές

Στρασβούργο: ΊΗ ήγεσία του Εύρωπαϊκού Έβραϊσμού συναντήθηκε πρόσφατα μέ μέλη του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Περισσότεροι από 50 βουλευτές, όλων των πολιτικών ομάδων καί των έννέα κρατών τής Κοινότητας, υπό τήν προεδρία του Βουλευτού κ. Tom Normanton (ΊΗν. Βασίλειο), δέχθηκαν άντιπροσωπεία, υπό τόν Βαρώνο Alai de Rothschild, έκπροσωπούσα τις Ίσραηλιτικές Κοινότητες των έννέα κρατών μελών τής Κοινότητας.

Άρχικά ό κ. de Rothschild εξέφρασε τήν βαθιά άνησυχία του Εύρωπαϊκού Έβραϊσμού σχετικά μέ όρισμένες άπόψεις τής διακηρύξεως τής Διασκέψεως τής Βενετίας (13.6.80), ιδιαίτερα δέ τήν άναφορά τής προτεινομένης συνδέσεως τής Ρ.Λ.Ο. στις διαδικασίες ειρηνεύσεως.

Κατά τήν συνάντηση έγινε πλήρης καί ελίκρινης άνταλλαγή άπόψεων, άποτέλεσμα τής όποιας υπήρξε ή όμόφωνη συμφωνία πώς οι έπαφές μεταξύ των Εύρωπαίων Ίσραηλιτών ήγετών καί των Εύρω - Βουλευτών θά πρέπει νά συνεχισθούν.

Ό Mugabe όπαδός τής ιδέας των Κιμπούτς

Γενεύη: Ό κ. Robert Mugabe, Πρωθυπουργός τής Ζιμπάβουε, εξέφραζε πρόσφατα τήν μεγάλη εκτίμησή του γιά τά Κιμπούτς, σάν πρότυπο Γεωργικού Συνεταιρισμού.

Σέ συνέντευξή του πρós τό Σουηδικό περιοδικό «Con-

tact with Sweden», στήν έδρα των έκεί γραφείων του ΟΗΕ, ό κ. Magube τόνισε ότι ή μεταρρύθμιση των σχετιζομένων μέ τή γή διατάξεων κατέχει ύψηλή προτεραιότητα στήν οικονομική αναδιάρθρωση τής χώρας του καί ότι ή Κυβέρνησή του σκοπεύει στή δημιουργία άγροτικών - γεωργικών Συνεταιρισμών.

«Εάν μοιράσουμε τήν γή, δέν μπορούμε νά τό πράξουμε επί τής βάσεως των ατόμων σάν ανεξαρτήτων μονάδων. Τοῦτο είναι δύσκολο. Πώς είναι δυνατόν νά βοηθήσεις τόν κάθε άγρότη επί ατομικής βάσεως; Πρέπει νά τούς ενώσουμε... άλλα, βεβαίως, άπεχθάνομαι κάθε καταναγκασμό. Γιά λόγους άρχής άντιτίθεται στις δικτατορικές μεθόδους. Έν τούτοις, όμως, τά άτομα πρέπει νά συννεωθούν βάση κάποιας άρχής, ίσως, όπως στό Ίσραήλ», διακήρυξε.

Τό Ίσραήλ, είπε, δέν είναι μία κομμουνιστική χώρα, όμως, έχει βιώσιμες συνεργατικές ενώσεις, τά Κιμπούτς.

Ένωσις Άσιατικών Κοινοτήτων

Χόνγκ Κόνγκ: Στήν πρόσφατα διεξαχθείσα Διάσκεψη των Άσιατικών Ίσραηλιτικών Κοινοτήτων στό Χόνγκ Κόνγκ, άποφασίσθηκε ή δημιουργία ενός οργανισμού γιά τήν συνεργασία των Κοινοτήτων στους τομείς τής έβραϊκής εκπαίδεύσεως, τις πολιτικές καί άλλες δραστηριότητες. ΊΗ Asia Rasific Jewish Association (Ar'ja) προγραμματίζει επί περιφερειακού έπέδου, τήν κυκλοφορία ένημερωτικού δελτίου, όργάνωση κατασκήνσεων καί λοιπές δραστηριότητες γιά τήν νεολαία, τήν πρόσκληση διακεκριμένων Έβραίων εκπαιδευτικών καί δημοσίων άνδρών κ.ά. ΊΗ Ένωση θά έδρεύει στήν Αύστραλία υπό τήν αϊγίδα του Έκτελεστικού Συμβουλίου του Αύστραλιανού Έβραϊσμού, τό όποίο συνδέεται στενά μέ τό Παγκόσμιο Έβραϊκό Συνέδριο.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)